

GARWEYNE

JAMHUURIYADDA DIMOQRAADIGA SOOMAALIYA
WASAARADDA WAXBARASHADA IYO BARBAARINTA
XAFIISK MANAAHIJKA

BUUGGA

SUUGAANTA

DUGSIGA SARE

FASALKA AFRAAD

F.A.

JAMHUURIYADDA DIMOQRAADIGA SOOMAALIYA
WASAARADDA WAXBARASHADA IYO BARBAARINTA
XAFIISK MANAAHIJKA

BUUGGA
SUUGAANTA

DUGSIGA SARE

FASALKA AFRAAD

4

H O R D H A C

Buuggan Suugaanta Fasalka Afraad ee Dugsiga Sare waxaa loogu tala galay inuu heerka aqooneed ee ardayda sare u qaado, noqona mid ku abuura ardayga Soomaaliyeed Waddaninimo, wadajir, iskaashi, iyo jaceylka dhaqanka iyo hiddaha Soomaaliyeed.

Waxa Xafiiskani u mahad naqayaa Jaallayaasha buugga qoray oo ah:

1. Cabdillaahi Cali Axmed
2. Cabdillaahi Maydhane
3. Xasan Aw Daahir
4. Axmed Maxamed Qaaddi
5. Axmed Maxamed Cabdiraxmaan iyo Jaallayaashii hawsha gacan ka geystay, gaar ahaan kuwa Madbacadda Qaranka iyo Jaalle Maxamed Cabdi Jaamac iyo Muuse X.I. Galaal oo soo ururiyey Gabayada iyo heesaha buugga Suugaanta ku jira intooda badan.

(Jaalle Cabdiraxmaan Timir Cali)

Maamulaha Xafiiska Manaahijta

CASHARKA

BOGGA

I	Sheeko ii soo dir (Gabay)	1
II	Dalkiis Qawade (Geeraar)	6
III	Dhirta (Gabay)	8
IV	Marinka (Gabay)	12
V	Casiisow waa Mahaddaa (Geeraar)	18
VI	Dhunkaal (Gabay)	21
VII	Geeddiga la raray (Gabay)	24
VIII	Geela iyo Riyaha (Gabay)	28
IX	Waano iyo Tusaale (Gabay)	30
X	Gaar U joog (Gabay)	33
XI	Macaan iyo Qadhaadh (Gabay)	38
XII	Durdur (Gabay)	42
XIII	Gabay Ku Saabsan Macallimiinta	44
XIV	Ammaan Riyaad (Gabay)	46
XV	Orod Xoogso (Gabay)	50
XVI	Hoobal (Hees)	53
XVII	Beledweyn (Hees)	56
XVIII	Calaf iyo Cawoba Negi (Sheeko)	59
XIX	Kalamaana (Curis)	68
XX	Habaar Waalid ama Haansi Gabdheed	76
XXI	Amba Maan doonto (Curis)	84
XXII	Caynba Cayn (Sheeko)	91
XXIII	Xiddiginta (Curis)	109
XXIV	Murtida iyo Maahmaahaha	113—118

CASHARKA I

G A B A Y

SHEEKO II SOO DIR

Maxamed Sheekh Cabdiraxmaan waa bare muddo dheer u shaqaynayey Wasaaradda Waxbarashada iyo Barbaarinta, kana mid ahaa maamulayaasha dugsiyada dalka. Ololihii Horumarinta Reer Miyigana wuxuu Kor-meere ka ahaa Degmada Berbera.

Aabbihii, Cabdiraxmaan Allamagan, aad buu gabayga caan ugu yahay, magaca «Shaacirna» wuu kula baxay. Taasi waxay raad ku yeelatay Maxamed oo isna aad caan ugu ah maansada, gaar ahaan laamaheeda gabayga iyo sheeko-xariirada oo curintoodu ay aad uga fududahay munaasabad kasta oo kala soo gudboonaata. Gabaygan soo socda wuxuu ugu soo jawaabay laba macallin (Axmed Maxamed Qaadi iyo Maxamed Cabdillaahi Rii-raash) oo ka mid ahaa macallimiintii Ololaha Buug qoraalka, ka bacdi mar ay weydiisteen inuu sheekooyin u soo diro. Sida ka muuqata gabayga, wuxuu si habsan ugaga hadlayaa dhibaatooyinkii uu kala kulmay Ololaha uu ku jirey, kuwaas oo ay ka mid yihiin dabecad aad u adag, abaar kulul, sahan, oon, lug, dibusocod iwm. Wuxuu yidhi :-

Cirka oon daruur lagu ogeyn, duni abaarowdey
Dab cadaaba oo laysku shiday, dooxyadii gubanka
Oo haaddu soo daadatay, deeradii dhimatay
Deylow laxdii iyo lo'daba, daayey hadalkeeda
Daandheerta kii maali jrey, caydh u dalandoolay

Dad iyo xoolo meel laga tagoon, daaqsatana joogin
 Mishiinku dulsaarraa nimuu dananayuu qiiqay
 Oo darwalkii wadey shidhkii, daafta uga boodey
 Oo cagaha doorbiday markay, daniba yeelsiisey
 Dubdhilawga baabbaco nimuu, diirku ka hallaabay
 Oo kabaha diidoo lugaha, maro ku duubaaya
 Dusha Golis cadceeddii nimay, dubatay ooy leeftay
 Daayerku meel aanu marin duhur, ninkii fuulay
 Daankiyo nimuu labada garab, dhidid ka soo daatay
 Dalka Eebbahay kala qabcow, daaqna kala roone
 Nin ku daaley xeebtoo markuu, doonay inu kawsho
 Degta weysadii ugu xidhnayd, deeqi kari weydey
 Oo madhax ka doonoo mar uun, dibinta qoynaaya
 Dacawada sumawdiyo dhurwaa, gaajo dubayoobey
 Abeesada allaa daayinee ciidda, lagu daadshey
 Maska duuban halaqyo isdulbaxay, goodka daba
 jiifa

Dubqallooca goodaadadiyo, dulinka yaacaaya
 Intaasoo dugaagoo dhammaan, wada durraynaaya
 Dibji. nimuu ahaadoo habeen, damuga guureeya
 Waaqlada hadday kala didaan, dacalka goobaare
 Naftu orod ma deysoo cidladu, way u darantaaye
 Dalambaabi luud socod ninkii, ugu dedaalaaya
 Degmadii u jeediyo markuu, degelladii gaadho

Dugeydiyo markuu reerihii, shir ula daaweysto
 Uu sahankii loo soo diriyo, sheegto danihiisa
 Dibusocod afmiinshaara oo, samaha diidaaya
 Oday madaxu deeb ka cadyahuu, duubmay haragii-
 su

Ooy dabada uga jiihiyaan qaar, ka sii darani
 Oo jilibcaaraha loo dalbaday, nimuu u doodaayo
 Isaguna difaac galay markii, laysu dibin jaaqay
 Sida sheekh cilmiga daalacdo duul u marinaaya
 Kolba hadal da' weynoo qofkii, dudaya soo jiida
 Nin doondoonyoo leylka dhexe, dib ugu faallooday
 Dagaalkuu ku jiro Qaaddiyow, waa wax kaa dedane
 Duco iyo gargaar baan intaa, kaa dalbanayaaye
 Adna sheeko ii soo dir baad, igu dileysaaye
 Dacas laguma waaree markay, doogsin roob curato
 Dadkaygiyo jahliga maalintaan, daw u kala yeelo
 Gaajada dharaartaan dilee, cudurka daaweeyo
 Diifta Ololaha markaan, dib uga raaxaysto
 Adiyo daalinkii kaa yaraa, doodda waw furiye
 Ha dednaato xaajadu mar baan, diirka ka caddayne.

W E Y D I I N

1. b) Lix tuduc ee ugu horreeya si kooban uga hadal.
 t) Gubanka maxaa waaqlada ka dhigay?

2. b) Mishiinka qiiqay waa maxay? Maxaa se kaga dananiyey?
- t) Dabdhilowgu siduu qof kaba gashan ugu dhici karaa?
3. b) Buuraha taxan ee Golis xaggey ka soc bilaabmaan? Xaggay ku dhammaadaan?
- t) Waxtar iyo dhibaataba maxay dalka u leeyihiin?
- j) «Daayeerku meel aanu marin duhur ninkii fuulay»
- x) Gabyaagu goorta caynkaas ah, meeshuu fuulay muxuu ka rabey?
- kh) Muxuu gabayaagu biyaha kaydka u ah deebinta uun ugu qoynayey ee uga harraad beeli waayey?
4. Ninka waaqlada guureeya, dugaagga iyo bahlaha kale ee gabyaagu dhex jiidhayey, illaa wa illaa ma u halisbaa? Gabyaagu miyuu ka cab-saday uun mise qaarkood baa mar mar soo weeraray?
5. b) Waaqlada iyo qofku sidee bay u kala didi karaan?
- t) Mays weheshan karaan?
- j) Gabayaaga maxaa waaqlada geeyey?
6. Tuducyada ka hadlaya qor :-
- i) Gabyaaga oo daaley laakiin soconaya.
- ii) Meeshuu u socdey inuu gaadhey.
- iii) Dadkuu la kulmay iyo siday u galeen.

- iv) Dadka qaybtii ku madax adkaatay, iyo siduu ka yeelay.
7. b) Ololaha horumarinta reer miyiga ujeedooyinkii-su immisa qodob bay ka koobnaayeen?
- t) Immisa laamood baa ka qaybqaata?
- j) Goormaa la bilaabay? Goormaa la xidhay?
- x) Adigu sideed uga qaybqaadatay?
8. b) Gabaygan ujeeddadiisa guud soo koob)
- t) Gabaygan maxaad ka korodhsatay?

CASHARKA II

DALKIISA QAWADE (Geeraar)

XASAN KAYD CABDILLE WALANWAL

Xasan geeraarkan wuxuu curiyey markii uu arkay dad badan oo Soomaaliyeed oo tacliin leh iyo kuwo kale oo aan laheynba oo intaa u xoogsi tegeya una dhocfaya dalal qalaad iyagoo dalkooda qawedsan. Isagoo markaa garanaya dhibaata ay taasi u leedahay horumarka dalka, ayuu geerarkan dadka jaadkaasa ku guubaabina yaa inay dalkooda aaminaan, khayraadka korkiisa iyo ubucdiisa buuxana iimaansadaan, kalana soo baxaan. Wuxuu yiri :-

Dheg bay doqoni leedahay
Dhabta aan u sheegine,
Dhoylaawe waa kii
Dhabaabaco is qaadee
Dhulkiisoo xoroobiyo
Dhaqankiisa diidane
Dhabta maanta joogtiyo
Dhaayaa arkaynine
Dhaqashiyo dadkeennii
Dhimashaba wadaagyoo
Dhagax aannu jebinniyo
Dhoobada qodaalkiyo
«Dhakab» geela haystaa
Dhafaruur kolay tahay
Dhuuniga uu quutaa
Dhididkiisa weeyoo
Dhalashaannu gaadhnnee
Ninkiise dhoofa maantee
Dhul shisheeye degayow
Dhalliil baa ku raacdo

Dhunkaal baad qaniintee
Dhurwaaguba laf meel taal
Dhaaxuu calaashoo
Dhuuntiisa heertoo
Dhiig kaga tifleeyee
Ha u dhuran walaalow
Dhidarkii cadhoodee
Dhogortiisa iibshee:
Dhibta kii aan nala gelin
Dheefta nalama cunaayee
Afrikana dhammaanteed
Dhawaaq baa ka baxayee
Nin dhegeysan waayow
Dhito kaydsanmeyside.

WEYDIIMO

1. b) Dadka Soomaaliyeed ee leh awoodda waxbara shada iyo kuwa kaleba, intaana dalalka dibedaha u yaacaya muxuu Xasan ku tilmaamay? Ma qabtaa inay caynkaas yihiin? Waayo?
t) Maxaa dalkooda ka eryaya, waxaasiise ma jiraan?
2. Dhurwaaga lafta ruuga iyo dhidarka cadhooda muxuu Xasan ugala jeedaa? Ma ku raacsan tahay?
3. Qor tuducyada muujinaya in isku kalsooni, isku duubni iyo walaaltinnimo maanta dalka loogu wada shaqeynayo horana loo marinayo.
4. Hawsha dalku u baahan yahay in laga qabto, si horumar iyo barwaaqo dhaqso leh loo gaadho, dadka Soomaaliyeed ee ka soo horjeeda ama inta kale kaga baxsada ee dibedaha u carara si kooban uga faallood fikradda aad ka qabto. Sababaha aad fikradda uga qabtana faalladaada ku muuji.

CASHARKA III

DHIRTA (GABAY)

Gabaygan oo uu tiriyeey Axmed-Nuur Gamaje wuxuu ka hadlayaa dhirta waddankan ka baxda noocyadeeda badan iyo manaafiicdooda aan la koobi karin. Axmed umay suuro gelin inuu dhir wixii waddankeenna ka baxoo dhan ku kooxo gabaygiisa, isagoo dhawraya habka gabaygiisu u dhigan yahay, hase yeeshee tuducyadan gabaygiisu ka kooban yahay intay koobi karayeen wax kamuu dhaafin.

Waxaan idin muhiibsiinayaa, geedo magacoode,
Maqla qaar manaafiic leh oo miidhan baa jira e,
Midhaa Darayga iyo Tiinku waa, muunad goonniyahe,
Yicib madhaxle waa maadh haddii, meel aad dhigataaye,
Garaska moolayaashale, ninkii miiggaan baa garane,
Midhayo gaaban Mudhe muud dhanaan, wacari miisaanle,
Masaalkeeda caashacada Dhebi, iyo Madheedhkaa cas,
Gommosh maararowliyo Hahobi, waa manfacoweyn,
Gob macaan Daboobays marxala, Midhamadow toosan,
Minyartii Jaleelo iyo kordhise, iyo magaca geed-saarka,

Intaasi waa wixii midho leh iyo, maakin lagu dhaafye,
Gun-ballaadh mar lagu oon bixiyo, madaxyarow Goonka,
Cillal meel ku yaal Dhagaxlehiyo, magac Karraydhooyin,
Marraag-xadhigan go'in Coodan baa, laga maleegaaye,
Waa magac-ka-kow Gocoso iyo Jamarri muuqdaaye,
Meelbuu ka foccaa likuu, milay kaliileede,
Mar dambuu Tamaayuluq noqdaa, madaxi aasnaaye,
Midab cad waarigeed waa dundumo, wuxu ka muuqdaaye,
Barrashku hocsta waa mana korkana, muuqa kale dheere,
Marooriyo Xangeeyiyo Cambuul, mayay gu'soo saaray,
Mararri iyo Xamakov Gacayr, midabiyo giirgiiran,
Intaasuna curdayn madaxlehiyo, maandhe waa baddhiye,
Aan u meero eeggana halkay, muhatay laabtaydu,
Haadaan mudh iyo Kidigu waa, loox marxaladiise,
Xagar-madow iyo Yoocaduna, waa markiyo haane,
Malmalka iyo Hadi Beeyoo waa, kayn manfacoweyne,
Migil iyo Argeegiyo Qabuu, mudac tolaayaaye,

Mudhuxaa Garbida iyo Qadhoon, maakin loo qoraye,
Morohda iyo Yucub Koorle iyo, maydhanow Lebiga,
Mowliyaa qildida Eerigiyo, maydhaxleey qaraarro,
Dacarta iyo meegaar xaskula, duur la maranaayo,
Mirrawga iyo Laaleyska iyo, maamah Ruqumbaaya,
Midabka Cawsku waa badanyehee, mooradii saxati,
Maadhiyo Gargooriyo dhurbiyo, Cows-Alool madaxle,
Maraaga iyo Galoolka iyo Qudhac, amase Meygaaga,
Ma'ays iyo Warsaamays cadaad, maradka kaa qaa-
dda.

Markan kuma dhammayn karo wixii, meel ka baxay
kayne,

Midka yariyo geed kooda weyn maanka ka ogaada,
Muraad nin u leh mooyee ayaan, layska male-goynin,
Maamus u yeeloo kurtiin, magan-dhaqaaleeya.

L A Y L I :

1. Adoo la kaashanaaya macallinkaaga Suugaanta, iyo dadka aqoonta weyn u leh dhirta kala duduwan, ee waddankeenna ka baxda, manfaciis leeda iyo dhulka kala jaadka'a ey ka baxdo, Waxaa soo qortaa geed walba oo gabaygan ku tilmaaman manfaciisa, meesha uu ka bixi karo, iyo haddii magacyo kala duduwan looga yaqaan meelaha kala gaarka ah ee uu ka baxo.
2. b) Tuduca 3^d—11^d: Dhirta uu tuducyadaa dhexdooda ku tilmaamay Axmed, wax buu gebi ahaan-

tood ka dhaxaysiiyey, waa maxay waxaa ay wa-
daagaan ?

- t) Tuduca 23^d «Intaasuna curdayn madaxleyiyo maa-
dhi waa badhiye.» Midh-midh u magacow dhirta
uu tuducan ku soo koobay, una kala saar curdayn
iyo badhi.
- j) Dhirta xagga dhismaha innaga caawin karta ee
gabayga ku jirta maxaa ka mid ah ?
- x) Labada tuduc ee u dambeeya gabayga, waano ku
saabsan dhaqaaleynta dhirta ayuu Axmed inoo-
gu soo jeedshey. Maxay tahay waanadaasi ?

CASHARKA IV

G A B A Y

M A R I N K A (1)

Gabaygan waxa tiriyey Jaalle Cumar Carte Qaalib oo markaa ahaa danjiraha Soomaaliya u fadhiya Itoobiya. Waxa uu ku dhashay magaalada Hargeysa 1930kii. Tacliinta hoose waxa uu ku dhammaystay Hargeysa, dabeedna waxa uu galay dugsi macallimiinta lagu tababaro 1947kii, oo uu ku dhammaystay tacliinta dhexe, macallinimadana ka bartay (Magaalada Sheekh buu dugsigu ku yiil). Tacliinta Sare waxa uu ku dhammaystay Sheekh, dabeedna Jaamacad ku taal dalka Ingiriiska oo la yiraahdo Saint Paul's ayuu ka bartay macallinnimada iyo cilmiga Bulshada (Social Studies). 1959kii waxa uu noqday guddoomiye ku xigeenka Degmada Hargeysa; 1961kiina guddoomiyaha degmada Ceerigaabo. 1962kii waxa uu u wareegey Wasaaradda Arrimaha Dibedda oo uu jagooyin kala duwan ka qabtay. Gabaygan soo socda marka uu tirshey Danjiraha Dawladda Soomaaliyeed u fadhiya Addis-Ababa ayuu ahaa, waa 1968kii, waqtigaas oo Jaalle Cumar rabey in uu ka qayb qaato tartankii doorashada Kuraasida Barlamaanka loo galay. Tartankaas isaga ah Jaalle Carte waa uu ku guulaystey waxaana laga soo doortay Hargeysa. 21kii Oktoobar 1969kii markii Kacaanku dhashay waxa loo doortay Xoghayaha Arrimaha Dibedda.

Jaalle Cumar Carte waxa uu la kulmay maan ifsan, dareen qarannimo kas ah, aqoon iyo aragti u foojigo leh milgaha iyo horukaca Ummadda Soomaaliyeed. Intii uu macallinka ahaa ardayda waxa uu ku guubaabin jirey dalka hooyo inay si hufan ugu adeegaan, cilmiga ay bartanna bulshada Soomaaliyeed horukac ugu hoggaan-

shaan, xumaatada iyo naca qabyaaladdana ku tiraan. Jaalle Cumar ardayda waxa uu ku hanuunin jirey gabayo, heeso, riwaayado iyo tusaalooyin af-Carabi ama Af-Soomaali ah, 1954kii markii Ingiriisku ku dhawaaqay in Hawd iyo Riseef Eeriya Amxaarada lagu wareejin doono, gabay af Carabi ah ayuu tirshey uu ku tilmaamayo tabaha gumeysigu dalka Soomaalida ku kala qoqobay, dadweynahana ku guubaabinayaa dabarka gumaysiga inay jaraan, xaqoodana ay dhacsadaan. Jaalle Cumar Carte gabayo fara badan oo af Soomaaliya ayuu tiriyey, hase ahaatee, halkan waxa aan ku soo qaadi doonaa gabay uu tirshey 1968kii; markaas oo uu doonyey in uu galo Baarlamaanka si tiigaaladiisa ku ekayd in Soomaali uu horukac u hoggaanshana u rumowdo.

Murtida gabaygu waxay bartilmaameed u tahay jacylka uu Jaalle Cumar u qabo milgaha qaranka Soomaaliyeed, waayo-aragnimada uu u leeyahay dhibaatooyinka Soomaaliya haysta, maan iyo aragti ifsan rabta, aqoon, cilmi, karti, iyo yaqiinta diinta Islaamka iwm.

* * * *

Dunidaba macaankeedu waa, maalmo kuu qorane,
Magac baa ka hadha maalintay, maro ku saaraane,
Middaan doonayaa waa dadkoo, hela muraadkiise,
Miyi iyo magaaloo daryeel, laga maseeyaaye,
Dhallinyarada waxa lagu maslaa, qoom malaa'ig
ahe,

Madiabkooda waa in uu gartaa, kii mas'uulhiye,
Midday tabanayaan baan rabaa, in aan u muujaaye,
Mudannada dirayska leh kuwaa, qalabku maareeyey,
Waatay maalintii loo ogaa, cadow muquunsheene,
Magacood ha raagee iyagaan, maanka ku hayaaye,
Milic iyo mahiigaan kuweer, meel walba u miigan,

Madfacoo holcayiyoo, Garnay kuwaan ka maagay-
nin,

Markaan hurudno kuwa meerayee, magaca dhaw-
raaya,

Mas hadduu qaniiniyo hadduu, aarku micieeyo,
Kuway mayadu xaaraan ka tahee, maaha odhanay-
nin,

Masiibadu markay dhici kuwaa, laysku maageero,
Maskaxdayda Eebbaa ku qoray, meel aan joogaba e,
Culimada maqaankoodu waa mid, aan la moogayne,
Masalooyin wixii diinta iyo gala, mastuurteenna.
Waa in aan ka maqallaa siduu Maxamed, nco shee-
gay.

Dhidid kooda kuwa maalayee, muruqa duubaaya,
Ee shacada noo maamulee, lana masruufaynin,
Magac iyo abaal biiray bay, maalin uun heliye.
Fannaaniinta maamusa waa, lagama maarmaane,
Waddan wuxuu ku muuqdaa iyagoo, meel walba u
maraye,

Magacoodu waa inuu kacaa, lana milgeeyaaye.
Haweenkana mid baan odhanayaa, lala masuugaaye,
Magacaa baxay ee waxaa tihiin, laba midkoodiye,
Muunaddii adduunkaa tihiin, midigta reeraaye,
Inkastoo muraayad utihiin, maanta camalkeeda.
La'aantiin lib lama maali karo, muranku waa dhiife,
Marwoyincow mikeenni hore iyo, magaca nooleeya,
Intaa mariyaye bal aan murtida, miinka ka higgaad-
sho,

Nin kii magan Ilaahay ku jira, looma maar helo e,
Makastuna hadhbav moodi jira, malaha hoosiise,
Is ma moogin saaxiibbaday, talana waa meeleh,
Inkastoon macaan raaxo qabo, maaha taydiiye,

Ergis lama majeertoo tantadi, malaha tiigaale,
Maxaa iiga dana Minilig iyo, Xayle minankooda,
Magaalooyinkeenoo dhismaan, maanka ku hayaaye,
Mugdigaa jahligu keenay baan maydha leeyahaye
Cudurrada na miidhaan rabaa inaan maqiiqnaaye,
Baahidaa na maaftaan rabaa, inaan mar tuurnaaye,
Dhirteenna magooshaan rabaa, inaan midhaynaaye,
Macdanteenna dihin baan rabaa, inaan ka maalaaye,
Intu muruqu ii adag yaheen, muran awoodaayo,
Soomaali waxaan dhaar ku maray, inaan mideeyaaye
Maabka Afrikaan doonayaa, inay ka muuqdaane,
Meeshii nagu haboon baan rabaa inaan Midaynaaye
Muslinkaa la ciilaan rabaa, inaan maciinaaye,
Eebow muraad kayga qumi waa, midkaan idhi eh,
Adigaan mildhaw iyo lahayn, maagga aadmiga e
Eebow adaa magan gudee, marinka hay seejin

(1) Gabaygani intan kuma dhamma.

1. Tuduca hore muxuu gabayaagu uga jeedaa ?
2. «Magac baa ka hadha maalintay maro ku saareene».
b) Muxuu uga jeedaa erayada hoosta ka xarriiqan ?
t) Sheeg Af-maldaha uu isticmaalay gabayaagu.
3. Sidee buu gabayaagu u tilmaamay kaalinta Ciidam-
mada Qalabka sida kaga jiraan hawlaha waddanka?
Wax ka sheeg dhibaatooyinka ay mutaan ayagoo gu-
danaaya waa jibkoodaas sida gabayaagu u sheegay.
4. Adoo fiirinaya gabayga, maxaad ku sheegi lahayd hi-
milooyinka gabayaaga ?

SHARAX GUUD

Nolosha adduunyada wanaageedu waa muddo gaaban, magac iyo sharafna waa ka maalinta aad dhimato taariikh ahaan kaaga hadha. Aniguna ujeedo keli ah baan nolosha ka leeyahay, taasina waa dadka Soomaaliyeed oo miyi iyo magaalo midkastaba ha joojee horumar iyo barwaaqo gaadha, daryeelkana ka sinnaada.

Dhallinyarada oo ah, lafdhabarta dalka, ayaan rabaa inaan waxay tabanayaan tuso, ciidammada Qalabka sida weeye kuwa run ahaantii Nabadgelyada dalku ku tiirsan tahay, waajibkoodana had iyo jeer u guntan, naftoodana u huraan. Iyagaan had iyo goor xusuustaa, maankana ku hayaa. Dhibaato oo dhan bay madaxa u dhigaan, iyagaan soo jeedkooda ku seexannaa.

Culimada diintu waxay bulshada kaga jiraan meel aan cidina moogeyn, iyagaa masalooyinka diinta inoo macneeya ee waa inaan ka maqallaa, oo ka barannaa. Shaqaalaha dhididka u quba ineynu tacabkooda dheef-tiisa masruufanno, waxay inaga mudan yihiin abaal weyn. Hooballada Fanka u go'ay baa iyaguna abaal weyn innaga mudan.

Waddana ma muuqan karo, haddii aanu haweenku kaalintooda iska taagin oo ka soo dhalaalin. Iyaguna waa inay magacooda iyo maamusloodii hore ba nooleeyaan.

Intaas ka dib, bal aan murtida iyo u jeeddada u daadego. Haddii uu ruux Ilaahiis talo saarto, cidina mada-xiisa ma loodin karto, Inkasta oo dadka aqoonta gaaban lihi aanay xaqiiqadaas ogeyn. Aniga iyo saaxiibbaday waa iska war haynaa, arrintuna meel Ilaah uun ogyahay bay noo taallaa !

In kasta oo aan shaqo, raaxo, iyo maamusba leh haysto (Cumar markuu gabayga tiriyey, wuxuu danjire ka ahaa dalka Xabashida) haddana iima dhadhamayso, maxaa yeelay, tii aan rabey baanay ahayn. Shay aad soo ergistey, laguma faani karo, sidaas darteedna tan aan hayo maanta iskuma hallayn karo.

Bal maxaa iigu jira caasimadda Xabashida joogisteeda? waxaan rabaa inaan magaalooyinka dalkayga tago oo dhiso. Waxaan rabaa inaan dadkayga mugdiga aqoon la'aanta ka saaro. Gaajada iyo cudurka dadkaygu qabaan rabaa inaan ka cidhib tiro. Barwaaqada dhulkayga dihin yuururtaan rabaa, inaan dibedda soo dhigo oo dadkayga uga faa'iideeyo.

Waxaan ku dhaarsanahay inaan intaan xoogga leeyahay, Soomaali ugu shaqeeyaa. Waddankayga yaan rabaa inaan khariidadda Afrika meel sare ka geliyo. Waxaan rabaa inaan muslinka la ciilay u hiiliyo, ee Ilaahayow ila qabo.

CASHARKA V

GEERAAR : CASIISOW WAA MAHADDA

Markii lixdankii gobannimada la dhaliyey, ayaa habeenkii calanka la saarayey, Cabdillaahi Suldaan (Tima-cadde) geeraar aad loo jeclaystay goobtii calanka laga taagey ka tiriyey. Geeraarkaas oo ku magac dheer «Kaana siib kanna saar» oo aad u dheer ayaannu halkan ku qorray qaybtiisii dambe. Markaa Cabdillaahi qaybtan wuxuu kaga hadlayaa, halgankii dheeraa ee dadka Soomaaliyeed ku gaarey guusha iyo libtaa ay soo hoo-yeen. Wuxuu tusaalooyin ka bixinayaa Ilaahay awood-diisa laxaadka leh iyo waxyaalaha layaabka leh ee uu si fudud ugu suurto geliyey.

Ilaahii cirka taagayee
Dayaxa iyo cadceeddiyo
Xiddigaa ku cidaadayow,

Ilaahii caadil ahaayee
Dhulka caynkan u daadshaye
Ku culeysiyey buurta e
Isagoon cidi joogin
Casiiskii nebi Aadan
Ka abuuray cammuudda e
Cidhifkaa bidixdiisa
Intuu caaro ka jeexay
Cadkii Yaawa ka yeelayow,

Ilaahii caadil ahaaye
Cayaarsiiyey buxuurta e
Ciijiyee amar siiyayaw,

Casiiskii Nebi Luud
Kuwii caasigareeyey
Amaba ceebta yiqiinnay

Habeen cawda u gooyayow,
Casiiskii Suleymaan
Dabaysha u carbiyayaw,

Ilaahi nebi Ciise
Cilmigiisa ku qaadaye
Cashaduu imandoonana
Cawar seef ugu dhiibayow
Casiiskiise Ayuub
Cudurkii uu ku raajey
Markii uu cabanwaayey
Caafimaad ugu doorshaye
Curuqdii soo dhamaatiyo
Raxmaddii ku dul caastey
Cimrigoodii yareeyaye
Cusbaysiiyey jidhkoodee
Caruusiinta ka yeelayow,

Casiiskii Nebi Yuusuf
Carruurtuu la dhashay
u kaxaysay cayaarta e
Markay ceel ku rideen

Ciidan oomman u keenaye,
Uga saaray cajuula aw,

Ilaahii carshigiisa
Cishihii micraajka
Sallalaahu caleysihi
Wa calaa aalu beytiye
Mustafaa ku casuumayow,

Ilaahi caadil ahaayee
Cabdigiisa ahaynow
Waxba kuu caban mayno e
Adigaa caalimulqayb ahe
Wax badan baan cucubnaynoo
Kufaartii cad-caddaydiyo
Colkaloo mad-madow oy

Isku caynad yihiiniyo
 Isticmaar na cunaayayoo
 Carradaad nagu beertay
 Cashuur baan bixinaynayoo
 Cidhiidhibaan ku jiraynayoo
 Cunahay na hayeenoo
 Cadkii wuu na dhammaadaye
 Iimaankaan cawarnayn iyo
 Ciidaamkaa na fayow e
 Calankaan ku su'aaliyo
 Cirshigii la socdey
 Haddii aad caawa na siisay
 Casiisow waa mahaddaa.

WEYDIIMO :

1. Tobanka waxyaalood ee hoos ku qoran, intaad mid ka doorato sheekada ka dambaysa uga hadal :

Nebi Aadan iyo Xaawa, Buxuurta, nebi Luud iyo qocnkiisii, nebi Suleymaan, nebi Ciisa, Tijaal Cawar (Dajaal al Acwar), nebi Ayuub, nebi Yuusuf, Micraajkii nebi Maxamed.

2. Muxuu gabayaagu uga jeedaa :

«Cadkii wuu na dhamaadaye
 Iimaankaan cawarnayn iyo
 cidaamkaa na fayow.»

CASHARKA VI (Dhunkaal)

- (*) Gabaygan waxa tiriyey Cabdillaahi Suldaan (Tima-cadde), waana kii labaad ee uu ciriyey intii Kacaanku dhashay. Wuxuu yidhi :

- 1.- Dhimasho iyo noloshaa isu jira, labada dhool-locde
- 2.- Dhako meyd markay yeelatey baa, geeshku dhii-dhiyaye
- 3.- Dhurwaayada kuwii naga xidhxidhay, way na dhiciyeene
- 4.- Dhammaantoodba waa u mahad naqnaa, kuna dhawaaqnaaye
- 5.- Dhanbaallada is daba yaacaya iyo, dhabaq la'aanteeda
- 6.- Dhaantada shacbigu qaadayaa, waa dhibtii ho re e
- 7.- In kastoo Wasiir dhibi lahaa, jeelka lagu dheelmay
- 8.- Oo dhoorrayaashii sar sare, dhababka loo jiidey
- 9.- Dadku Towradduu dhawrayaa oo, waa dhursugayaaye
- 10.- Dhoobadu halkii ay fadhiday looma dhaadhicine
- 11.- Dhexda nimankii noo joogsadey ee, dhaxanta noo saaray
- 12.- Dhiigyacabyadii lam qaqaban, dhiiranaan jiraye
- 13.- Jeeroo Maxamad loo dhisoo, dhididku hoobaano
- 14.- Nin waliba wuxuu dhimay, ilaa dhabarka loo saaro
- 15.- Jeeroo waxay naga dhaceen, lagaga dheemaalsho
- 16.- Daarahan la dhiibsaday ilaa, laga dhawaateeyo
- 17.- Dhacadiidkii jeeroo rag badan, dhawda laga saaro

18. - Jeeroo rag lagu dhugtamow dhaaftay la arkaa-
yo
19. - Dhunkaal shilinku jeeruu noqduu, dhuunta mari
waayo
20. - Dhabaqsiga la dayn maayo iyo, dhiilkii la is ba-
raye
21. - Dhabbaha aan soo jilay haddii, laga dhabayn
waayo
22. - Dhutis xaalku kama baaqsadee, dhuuxa hadal-
kayga.

(*) Cabdillaahi wuxuu yidhi, Gabayгаа waxaan tiriyey
markaan arkay ofishalkii (saraakiil) sidii uu wax u
wadey».

1. — Sharaxa Erayada:

- 1.- Laba dhoollocde: isu dhow sida labada dhoolocde
2. - dhako meyd = Socod la'aan, maamul xu-
mo
3. - dhiidhiye = Xanaaqay, ka xumaaday
4. - dhiciyeene = nabadgeliyeen
5. - dhambaallada = taararka
6. - dhabaq = xumaan
7. - dhibi = waxyeeeli lahaa, xumayn
 laaha
8. - dhabbay = Ooday
9. - dhaadhiicin = daadegin
11 - dheemaalsho = daato
11. - dheemaalisho = magdhabo
12. - dhiibsaday = taagey,
13. - dhacaadiid = fadhi xun
14.- Dhugatamo = toogto
15. - dhunkaal = geed sun ah
16. - dhabaqsi = leefid

17. - Jilay = gooyey
18. - dhuuxa = ogaada
19. - dhowrayaa = Sugayaa
20. - dhawaateeyo = laga - Wareejiyo

2. - Sharax guud

Xumaha iyo wanaaggu aad bay isugu dhow yihiin
waanay is daba socdaan. Markii uu maamulkii xumaa-
day ee ay dawladdii dhanna u socon weydey baa ciidan-
ku gilgishey, oo kuwii sida waraabaha na boobayey na-
ga dhiciyey. Waxaannu u mahad celinnaa ciidankayga :
dadkii na sirayey naga qabqabtay Waxaana taas ka ma-
rag ah dhambaallada iyo Farriimaha tahniyadda ah, ee
shcbigu meel uu joogaba soo dirayo.

Inkasta oo Wasiirradii wax dhibi jirey la qabtay,
awooddiina laga fogeeyey, haddana dadku weli kacaan-
ka wuxuu ka sugayaa in maamulka hoos loogu dhaadho-
co, oo kuwa Xafiisyada jooga ee dadka luggeynaya la
qabqabto. Dadku qanci maayo ilaa rag badan oo xafiis-
yada weli fadhiya abaalkooda la mariyo. Kuwaasoo wax-
badan dadweynaha ka dhacay - shacbigu *qancimaayo* ilaa
uu shilnka dawladdu xabag dhunkaaleed noqdo, oo uu
cunaha dhafi waayo.

Haddii aan waxaan soo tilmaamay wax laga qaban,
arrintii weli fari kama godna ee sidaas ha la ogaado.

CASHARKA VII

GEEDDIGA LA RARAY (GABAY)

Gabaygan waxa tiriyey Axmed Ismaaciil Diiriye oo ku magac dheer Qaasim. Sida la ogsoon yahay Qaasim wuxuu ahaa nin gabayadiisii ka horreeyey 1969 had iyo jeer ku canbaareyn jirey maamulkii dawladihii ka horreeyey kacaanka. Iskamuu canbaareyn jirin maamul-lada hore, oo ceebo ayna lahayn umuu sheegi jirin, hase yeeshee wuxuuisku deyi jirey inuu ku baraarujiyo, una tilmaamo, dareensiiyana dawladahaas danta dalka iyo dadka oy la ahayd Qaasim inay ka leexsan yihiin ni-manka hore inoomaamuli jirey.

Qaasim gabaygan wuxuu tirshey 1970, markaasoo Kacaan-ku jirey in ka yar 1 sano. Isagoo ku niyad san in kacaanku isbeddelweyn waddankan u keeni doono, musuq-maasuq iyo waxyaabihii whelin jirey ee dib innoo dhigay tirtiri doono. wuxuu gabaygan Qaasim ku sheegayaa in Soo-maali hadda geeddi dheer ay guurtey, geeddigaas dheer oy wadi doonaan dad hawl kara oo maddaalayaal ah, waxa loo mari doonaa dhibaatooyin waaweyn oo fara badan kana mid yihiin gaajo, harraad iyo kuwa badan oo gabayga ku tilmaaman, laguna gaadhi doono badhaadhe- iyo barwaaqo haddii loo adkeysto.

Waxa kale oo Qaasim u sheegayaa madaxda kacaan-ka in noloshu tahay wax aan lagu waareyn, waxa qudha ee qof madaxihi reebaana ay tahay wuxuu fali jirey oo ay taariikhdu dhigto. Sidaas daraadeed wuxuu tilmaa- mayaa horseeddada geeddiga, ama madaxda talada hay- sa in dadku uu ogaan doono hadba wixii samaan iyo xu- maan ay la yimaaddaan ee dalka gashadaan., taariikh- duna ay sidaas dhig/doonto.

1. - Geeddiga la raray meel fog baa, loo gol leeyaha-
ye
2. - Gaadiidka waxa loo hor marin, ka u gadhqaad
dheere
3. - Gargaarinmeysoo askari, giigsan baa wadaye
4. - Gudoodiyo mir baa loo balami guuro bahallayne
5. - Gabbal dhacay iyo waaberi jid baa, lagu galoo-
laanne
6. - Gaajiyo harraad iyo surmaa guudka loo dhigiye
7. - Gocondhiyo cagaagbaa lugaha, gaar ku soo bi-
xiye
8. - Guryasamo ilaa lagu furay, gibishu saarraane
9. - Garbiyo jar baa layska shubi, gootin iyo laage
10. - Waxay galabta soomaallinnimo, giilalyo u hay-
so.
11. - Ee guul ku taamihi dhibtaa, waa guddoonsadaye
12. - Hayeeshee dhibtaa lagu gurmadey, geel u bi-
xinteeda
13. - Awr garab ku daaqiyo ninkii gaadhimahayaane
14. - Giiryaale fulihii xumaa, wuu gabaabsiyye
15. - Gaangaanbiyuhu wuxu ku hadhi, guri abaareede
16. - Gudcurkuu waddada baal ka mari, gacan ku
dhiigluhuye
17. - Gumeystaha raggii uur jeclaa, way gubtahan-
yoone
18. - Waxay gaabsadeen iyo nabsaa, geed ku soo xi-
dhiye
19. - Gawraaro iyo meel xun bay, gibil madoobaanne
20. - Gu'gaa lagu hayaamay ka qadi, gaalo qudhun-
leeye
21. - Ninkey godobi jiiftiyo wixii, gaabisaa hadhiye
22. - Garoo noloshu gebigeedu waa, golo cayaareede
23. - Ga'ankeedu waa sheekadoo geleysa taariikha

24. - Gardarro iyo xumaan iyo samaan, gees ay noqotaaba
25. - Ninba wuxuu dadweynaha gashaday gumara-deed tuugye
26. - Nafiba geedka ay beerataabey, goosan midhihiise
27. - Aniguna garsoor iyo xornimo, waw god gelayaaye
28. - Ilaa aan gobolladii iga maqnaa, calan ka guudtaago
29. - Oon garangar Soomaaliyeed, guri u waagerro
30. - Geeraar haddaan tirinayo iyo gabay haddaan maago.
31. - Guubaabadaasey tixuhu, iiga soo go'iye

LAYLIS :

1. b) Tuduca hore: aftahannada uu isticmaalay Qaasim magacow.
 - t) Muxuu uga jeedaa geeddiga la raray ?
 - j) Meesha fog ee loo gol leeyahay waa halkee . . . ?
 - x) Gaadiidkan lagu guuraayo maxaad ku sheegi la-lahayd ?
 - kh) Ka u garaadka dheeri muxuu yahay ?
 - d) Askariga giigsan ee uu Qaasim heegay inuu wadi doono geeddiga maxaad ku tilmaami lahayd . . . ?
2. Dhibaatooyinka geeddiga dheer loo mari doono ee gabayaagu uu wax ka tilmaamay wax ka sheeg ?
 - b) Kuwa sidaa guddoonsaday waa kuwee ?
 - t) Kuwa aan guddoonsannin sidaasi waa kuwee . . . ?
3. Tuducyada 24 - 29 ee gabayga si tafatiran uga faallood ?

4. Waa maxay waxa Qaasim gabayga ka keenay sida uu gabaygiisan ku tilmaamay ?
5. *Sharaxa Erayada*
 1. - loo gol leeyahay = loo jeedaa, lagu socdaa
 - 2 - gadhqaad (garqaad) = kan ugu dheereeya
 3. - gaargaarinmayso = gaabin mayso
 5. - lagu galocllaane = la hayn doonaa, la socon doonaa
 6. - Surmi = harraad
 7. - Gocondho = Qodax Gaar = xarsuun
 8. - Gibishu = Rarku
 9. - laag = garbo
 10. - Giilalyo = naxdin jacayl
 11. - guul ku taam = lib jecle
 13. - Garab ku daaq = Awr isaga oo raran daaqa iyo ninka wataa meel fog ma gaadhi karaan.
 15. - Gaangaambiye = Ma orode, tukube
 25. - Gumaradeed = abaalkeed

6. - *Aftahamo*

1. Cali qalinkisuu maalaa.

Haddii aad weedh kor ku qoran u fiirsato, waxaad arkaysaa, in qalinkii neef xoolo ah oo caano laga maalo laga dhigay. Halkaas waxa ka muuqata in tilmaan xooluhu leeyihiin qalinka la siiyey. Taas oo ah: «Caano». Haddii aan casharradii aftahamada ee aynnu ohre u soo qaadannay dib u eegno, waxaynu arkaynaa in nocca iyo oo kale, ergis la yiraahdo, maxaa yeelay: caanaha waxaa laga soo ergistey, xoolo, waxaana la siiyey qalinka.

Haddaba adiga oo tusaalahaas raacaya :

- 1) Su'aasha kowaad ee weydiinaha gabayga Qaasim ka jawaab.
- 2) Sharax kooban ka bixi tuducyada: Kowaad iyo kan labaad.

CASHARKA VIII

GABAY

GEELA IYO RIYAHA (Armed Maxamed Qaadi)

Gabaygan waxa lagaga jawaabay, gabay uu nin reer miyi ahaa, riyaha ku ammaanay geelana ku yasay. Ninka reer miyiga ahi, wuxuu sida gabaygiisa ka muuqata, ka hadlayey xilli jiilaal ahaa, oo ay isaga riyuhu u dhaleen, dhaliil caano ahna uu ka dhamay. Sidaas darteed wuxuu ku dooday inay xilliga abaarta ah riyuhu caano leeyihiin, geeluna gabo.

Runtii Qaaddi iyo ninka gabayga tiriyey isma ay arkin, isumana gabyin, hase ahaatee, inuu gabayga riyaha maqlay uun buu Qaadi ka dooday. Ninka riyaha ammaanay, waxa gabaygiisa ka mid ahaa :

1. - Ridaan badhaha jiilaal ku furay, buurta dhala-deeda,
2. - Ee baarqab le,ekow orgiga ba'an, ku sii daayey,
3. - Ee waxarta beyga leh dhashay aan bidix ku laa-laadshey,
4. - Ee buqulka caano ah ka dhamay, sidigta oo biistay,
5. - Miyaa boojo geel lala simaa, bixiso weeyaane.

Qaadi isaga oo gabaygaas tixraacaya, ayuu yidhi :

1. - Jiilaal muddada dhigay dhulkoo mudhux abaarobey
2. - Markuu adhigu meyti u batee, lo'ina maafawdo
3. - Madiix waxay ku fooftaa Gobliyo, meerisyada Hawde

4. - Maraagiyo waxey goosataa, midho
5. - Mahwigii Bullaalay, cabtaa, laba mataa... ode
6. - Qorraxda oo wax yari muuqataa, Minow la joo-jaaye
7. - Ooy wiilashii maali jirey, ugu madiixaane
8. - Ma mashiiqsatee qawlalkay, dhab ugu moostaa-ye
9. - Mijikeeda goortay cabtay, mililic reentaaye
10. - Mid yar oo ka taatu'nayaa, meel u soo daya'e
11. - Mitan godolka xoor baa hadhuub; laga milaa-laaye
12. - Martidiyo ninkii soconayaa, maalintaa dhama'e
13. - Miilada labaad baa rakaad, loogu mariyaaye
14. - Mid mid uma fusho e sida gubnay, «maash» u socotaaye
15. - Iyada oo makaawi u eg buu, mayaygu hooraaye
16. - Muran iyo haddaan baddal la wadin, amase maan dhaafba
17. - Miyaa mudanka geel lala siman, magane geesleyda.

LAYLI:

1. Si cilmi ah uga faalood waxtarka gaar ahaaneed ee geela iyo riyaha.
2. Geela iyo riyahu sidee ayay ugu kala adkaysi badan yihiin oonka (haraadka) iyo gaajada?

CASHARKA IX

WAANO IYO TUSAALE (Gabay)

Gabaygan waxa curiyey ninka Maxamuud Cali Beenaale, la odhan jirey oo qarnigii sagaal iyo tobnaad daba yaaqadiisii noolaa. Maxamuud gabayga wuxuu ku waayey afadiisii oo siduu doonayey ka waayey, rabeyna inay waxyaalaha uu tabanayey toosiso, wuxuuna yidhi :-

1. - Naagyahay wadnaha kuuma gelin, waanadii hore e
2. - Weedhaan qalbiga kuugu ridey, welefkku kaa qaadye
3. - Wacdigaan ku faray waa digaan, wagere xaa-layne
4. - Haddaan Weyne kaa qaban, asaan Waaxid kaa celinnin.
5. - Walaaliinta ubadkaaga waa, lagala weecdaaye
6. - Kaa waayey wiilkaaga ood, sidato waa noole
7. - Waayeel cirro leh weedh xun waa, lagala waabtaaye
8. - Kaa waayey inaad waalidkay, wax u lilleysaaye
9. - Wehel culimo kama maarmi karo, aniga oo weyne
10. - Kaa waayey weysada inaad «weli» u qaaddaaye
11. - Dhallinyaro walaanshayn haddaan, waabka soo geliyo
12. - Weylaalistaad ii dhigtiyo, waalidiyo gaadha
13. - Kaa waayey meel wacan inaad, wagac ka siisaaye
14. - Xigta Weehad laga soo lisiyo, Weris dhanaan-keeda
15. - Kaa waayey weel culan inaad, wax igu siisaaye
16. - Wejigaa la maydhaa kolkay, waabberkii tahaye
17. - Ma widhwidho jidhkaan lagu wadayn, weelka dhaashiga e

18. - Kaa waayey weligeey inaan, waana kuu bogo e

LAYLI:

1. - *Sharax guud*

Gabayaagu isaga oo hibanayey hadalladii waanada ahaa ee haanta gunta la' kaga dhacay, ayuu yidhi :

«Haweeneyahay hoos iyo korba wax kuugu sheegay, hase yeeshee, hadalladaydii hareer kaa mare, oo Ilaahay waxba kaagama duwin.

Maxaa yeelay, waxaan ku faroba welef iyo u dhala-shaa kaa wiifsanaya. Hore ayaa loo yidhi - waano dhalan baa ka adag.»

Haddii weyne ubad ku siiyo, aasaan u wed kaa faraganin. watatacow iyo xumaan waa laga ilaaliyaa, adigase waa lagaa waayey inaad taas yeesho, iyaduba waa yaa-be! Haddii uu waalidku gaboobo, xurmo iyo xannaanuu kaa mudan yahay, hase ahaatee, waa lagaala quustay inaad hor Ilaahay iyo hilbo gacaltooyo, midna waalidkay wax ugu hibeyso ama hadal xun kaga dhawrto.

Aniga oo haatan gedo jooga, culimo soo hoyatey, kama gaabsan karo inaan u hilbo qalo, adigase kaa waayey inaad weli inoo soo hoydey weysada hagar la'aan ugu biyeyso. Haddii ay dhallinyaro, hobsheyneysaa gurigeysa ku soo hirato, waa lagaa waayey inaad hadal la'aan gogol wacan hoos xaadhan u geysa. Inkasta oo aan haleelo geel oo sidig ah xeradaada u soo hooyo, hadana kaa waayey inaad hadhuubka u culato e.

Intaaba waxa ka sii daran, korkaaga oo aanad kolla daryeel nadaafadeed haba yaraatee, ugu dedaaleyn.

2. *Sharaxa erayada*

2. - welef = dabeecad, dhalan
3. - wegere = waa yaabe
5. - walaalinta = xumaanta — dayaca
6. - waa noole = waa yaabe
8. - lilleysaa = tartaa, wanaajisaa
11. - walaanshayn = xaragoonaysa, temeshleyneysa
12. - weylaalis = gogol maqaarka weylaha laga sameeyo
14. - xigta = caanaha. Weehad iyo weris = laba halaad magacyadood.
17. - dhaashiga = weji subag.

3. *Weydiimo*

1. - Imisa arrimood buu gabayaagu haweeneyda kaga cawday?
2. - Maxay waanadiisa u diiddey?
3. - Ma u malaynaysaa inuu haweeneyda markuu gabaygan tiriyey ka qancay? Waayo.
4. Raage Ugaas wuxuu isaga oo gabadh ka dhimatay u calaalayey yidhi:

«Kubka miyaan ka jabay biixi aan kabayo loo haynin,
Kumbiskii miyaa la iga gubay kolayo ii buuxay.»

- I - Isgarab dhig labadaas haween ah.
- II. - Sheeg mid waliba kaalinta ay naagtiisu ugu jirtey.
- III. - Sidee u malaynaysaa inay haweeneydu dhismaha qoyska u saamayso?
- IV. - Ma taqaan gabay kale oo uu nin afadiisa ku ammaanayo ama ku dhaliilayo? Doon hadaad heli karto, dabadeedna gabaygan kor ku qoran garab dhig.

Gabay: GAAR U JOOG (Axmed Maxamed Qaadi)

Axmed Maxamed oo ku magac dheer Qaaddi, muddo dheer ayuu ka tirsanaa Wasaaradda Waxbarashada iyo Barbaarinta, marar badanna wuxuu ka mid ahaa madaxda dugsiyada dalka. 1974kii qaybtiisii dambe ilaa bilihii u horreeyey ee 1975ka wuxuu ka mid ahaa macalimiintii qoraalka Buugaagta Dugsiyada dalka loo xilsaaray. Wuxuu ku dhashay miyiga Gobolka Togdheer.

Axmed gabayga iyo heesahaba wuu curiyaa, marka ay munaasabad shucuurtiisa kicisaa la soo gudboonaato. Gabaygan wuxuu curiyey markuu nolosha kula kulmay, kuna dhex arkay hal, inan iyo inan-si weyn loo soo xannaaniyey ilaa ay ka gaadhayeen heerkii ay dadkii ku soo dhibtooday waxtar iyo sharafba u soo hooynta lahaayeen. Hase yeeshee lagu hungoobey, oo khasaare laga la kulmay. Ujeeddada guud ee gabayga siyaabo kalena waa loo fasiri karaa, siyaabahaana waxa ka mid ah wiixii muddo badan aad loogu soo dhibaatoodo ee wax alla wax waxtara iyo abdo'toona marka dambe yeelan waaya.

1. - Jiilaal gardaadsadey dhulkoo, gubad abaarobey
2. - Geeljire horweyn gudhan, wuxuu gaane celiyaaaba
3. - Hadba godanka cawska leh, wuxuu sahan ku geeyaaba
4. - Gucumaale aar iyo wuxuu, cadow ka goobaaba
5. - Goortay harraaddee tigaad, oon la golosowdo
6. - Gorofkiyo wuxuu yeelka iyo, gudinta qaataaba
7. - Guul oomman iyo wabax, wuxuu xero u goodaaba
8. - Guuraha wuxuu ceelalyada, gabadanoodaaba
9. - Maantii sidkeedii go'ee, gugu barwaaqoobo

10. - Gudoodiga wuxuu foolbaxsiga, gaadhka ka ha-yaaba
11. - Gabno curatay maantaas haddii, gaawe laga waayo
12. - Oo kii galoof-raaci-jirey, gaajo la ag seexdo
13. - Inuu seylad geeyaa markaas, saw gar noqon mayso.
14. - Gabadh dhaban leh oo reer korshoo, timaha loo gooyey
15. - Waxay guudka feedhaba kolkay, maranti soo gaadho
16. - Guurdoon barbaar ahi hadduu, geesta ka ilaaqdo
17. - Wuxuu gaaf wareegaba hadduu, goosto taladiisa
18. - Geel iyo wuxuu saanad iyo, yaradka geeyaaba
19. - Markii lagu gallado ee aroos, ilaxidh loo giijo
20. - Goblantoy hadday baalinnimo, goonni la ahaato
21. - Oon gogosho meeshii la dhigay, goorna laga laabin
22. - Ama weelku geyrgeyr aan bi'in, sal iyo guud yeesho
23. - Gaagaabsi iyo hoos markuu gaar, wax ugu sheego
24. - Gaaridu ma buuqdee hadday, waano geli weydo
25. - Gunuus iyo hadday qaylo iyo, weliba guux keento
26. - Inuu meherka gooyaa markaas, sow gar noqonmayso
27. - Guntin bay murtiyi leedahee, waxaan ku soo gaabshey
28. - Hadduu reer isguursadey ciyoon, guulle inan siiyo

29. - Gunno iyo korsimaba haddii gacanta loo buuxsho
30. - Guhaad iyo canaan iyo haddaan, hadimo loo geysan
31. - Wax la gacalo daajaba markuu, gedo nin weyn joogo
32. - Galladdii adoogii hadduu, qayb ka gudiwaayo
33. - Gacaltooyo daayoo hadduu, gabo naftiisiiba
34. - In la goonni dayrshaa markaas, sow gar noqomayso.

1. WEYDIIMO

1. Gabayga ujeeddadiisa guud faallo kooban ka bixi.
2. Saddex tusaale oo u dhigma saddexda wax ee gabayaagu ka hadlay qor mid kastana faallo kooban ka bixi siduu ugu dhigmi karo midka aad barbar dhigayso.
3. Fikradda gabayaaga ma raacsan tahay? Waayo

2. Sharax guud

Gabayaagu wuxuu tixdiisa gun uga dhigay in haddii aad meel wax gashatid, hase yeeshee halabo ka gaadhi weydid, inaad ka guddoontaa gar kuu noqonaysa.

Tusaale wuxuu u soo qaatay hashii gaanaha ahayd ee ninka geel jiraha ahi giddi jiilaal oo dhan, guure iyo galab carrowtiin geed iyo ceelba ugu yeellaa. Cadow soo gibledeyna dad iyo bahalba ka goobayey, ee qaafaha ka taagnaa hase ahaatee, markii gu'gii hocray, ee uu gaajo beel filanayey gobo' caanood laga waayey. Isagiina

gaajo gees isula tuuray. Inuu markaas seylad geeyaa hilib-luhu ha googooyee saw arrin gar ah ma aha?

Miyaanay taas ka dhignayn gashaantida guudka feedhay ee gacaliye barbaar ah inay is-afgarteen ee wi-xii guunyo xoolaad lahaa geeliyo gammaanba intuu gole keenay gacanta loo geliyey. Hase yeeshee, markii ay is-ku goonni ahaadeen, gabto baali ah noqotay, hadduu gaar ahaan wax ugu sheegona, guraabbaas iyo qaylo guriga dulcedkiisa ula baxday. Miyaanay inuu illeen way galabsataye, saddexda dallaaqood ugu gaw siiyaa gar noqonayn?

Sidaas oo kale gabankii ay laba waalid oo isjeclaa soo korsadeen ee ha dhicin ka jabin loogula jillaa, haddii marka uu garaad yeesho, gu'giisuna adkaado, gees u baxo oo kuwii gardaadshey abaalkoodii gabo naftiisana waxba u goosan waayo, in guriga iyo reerka laga caydhiiyaa, saw markaas gar noqonmayso?

3. - *Sharaxa erayada*

1. - gardaadsadey = ballaadhay — cardaday
2. - Gaane = Geela aan irmaanka lahayn
4. - Goobaa = celiyaa — ilaaliyaa
5. - Golosowdo = godato
6. - Guul oomman = habeen dhax — oomman = jidka loo soo hoydo
7. - Wabax = cokanaanta = habeen dhax cokan
8. - Guuraha = gudoodiga
9. - Celalyo = biyo sahamin

10. - Gabadano = dhaxan — qabow
11. - Sidkeedii = waqti ay dhali lahayd yimaaddo
12. - Gabno = caano yarow = badho
13. - Galoof = gudhan oo aan dhalayn
14. - Dhaban = qurux
15. - Maranti = qaangaadh = guurdoon — naag-nimo.
16. - Barbaar = doob — xilo saamad
17. - Gaaf wareeg = ilaalo — dibadmeer
18. - Saanad = hub
19. - Gallado = la siiyo. Ilaxidh = qodob aqalka gudihiisa ah
20. - Baalinnimo = doqonniimo, lidka gaarinnimo
29. - Gunno = dhaqaale hoose, dhaqaale gaar ahaaneed
30. - Guhaad = canaan, Hadimo = waxyeello
31. - Daajaba = kobciyoba, dhaqaaleeyoba
32. - Gallad = abaal

CASHARKA XI

Gabay : MACAAN IYO QADHAADH

Sida gabayadiisii horeba aynu ku aragnay, Axmed Ismaaciil Diiriye (Qaasim), waa nin aad loogu jecelyahay, laguna tixgeliyo gabayga. Waa nin ka mid ah gabayaaga tirada yar ee nooleeya murtida Soomaaliyeed. Waxyaalaha intaa u dheerna waxa ka mid ah in uu yahay nin waddani ah, horusocoda, musuq-maasuqa iyo cad-daalad darrada ka soo horjeeda, kafantana u tola. Waa nin aragtidheer oo male-awaal iyo waayo-aragnimo ballaadhan oo qoto dheer leh. Si fudud oo murti leh ayuu waxa uu rabo dadka gabayga ugu taabsiiyaa iyadoo islamarkaana ujeeddadiisa uu gabayga ku dhafo oo ku maro si dadka aragtida dheer lihi uun ay ugala soo baxaan.

Gabaygan soo socda wuxuu curiyey mar loo beddelav magaalada Oodweyne, magaalo madaxda degmada Oodweyne, kana tirsan Gobolka Togdheer. Ujeeddadiisuna waxay ahayd in uu muujiyo curufkiisa iyo naf-tiisaba, siiba waxyaalaha ay ka mid yihiin, dulqaadkiisa, dadwadkiisa, ragannimadiisa, murtidiisa qaayaha leh, bulshannimadiisa iyo sida aanay u jirin wax loogu soo talo-geli karaa.

Runta uu sida daacadnimada ah dhinac kasta oo no-loshiisa, naftiisa iyo waxyaalaha la xidhiidha, wax ugaga tilmaamay waa mid uu gabayaaga kale kaga duwan yahay. gabayaaga kaloo sida ay u badan yihiin lagu yaqaano faan ay is faaniyaan. Sida uu gabaygiisa ku soo ga-bo-gebeynayana, qof kastaa fikradda uu ka qabaa waa u mubaax, maadaama fikraddaasu aanay ka baxsanayn xaydaamka tilmaamaha uu iska bixiyey:-

Dacartuba marbay malab dhashaa, aad muudsataa dhabaqe

Waxaan ahay macaan iyo qadhaadh, meel ku wada yaalle

Midigtayda iyo bidixdu waa laba mataanoode
Midi waa martida soora iyo, maato daadihise
Midina waa mindiyo xiirayyo, mur iyo deebaaqe
Masalooyin talantaalliyaan, maandhaw leeyahaye
Nin majiir keliyuun gabsaday, hay malaynnina e
Marbaan ahay muddeec camal san, oon maagista aqoonne

Marna macango laayaan aho, miiggaan baan ahaye
Marbaan ahay muftiga saahidnimo, mawlaca u galaye

Marna makhawi waashoo xumaa, miista baan ahaye
Marbaan ahay murtiyo baanisaba madaxda reeraaye

Ay weliba muuniyo dulqaad, igu majeertaane
Marna reer magaal loofaroon, muuqan baan ahaye
Marbaan ahay nin xaaraan maqdaca, marin jidiinkiiye

Marna tuug mu'diya baan ahoon, maal Rasuul bixinne

Mar baan ahay maqaan awliyada maqaddin koodiye
Marna mudanta shaydaanka iyo, maal jin baan ahaaye

Miisaanna ima saari karo, nin i maleeyaaye
Waxaan ahay nin midabbaynayoo, maalinba is roga e

Muuqaygu gelinkiiba waa, muunad goonniyahe
Muslinka iyo gaalada dirkaba, waan macne aqaanne
Malaa'iigta naartiyo jannadu, waygu murantaaye
Nin intaasoo mahadhooyin, loo mooggan baan ahaye

Ninkii maalmo badan soo jiree, madaxu boosaystay
Ama inuun rag miisaami jirey, wuu i maan-garanne
Nin kastaan halkii kuu macaan, ay muhato laabtaadu

Ama aadan madadaaladeed, igala maarmaynin
Iska soo mar waa kuu bannaan, marinkaad doon-
taaye.

WEYDIIMO

1. Sida Qaasim uu gabaygan isugu tilmaamay faallo kooban ka bixi?
2. Waxa gabaygan uu ku muujiyey Qaasim, ee innoc caddaynayaa in uu gabayaaga kale ee aad gabayadooda soo baratay kaga duwan yahay, si kooban uga hadal.
3. Waxa uu tuducyadan soo socda uga jeedo sharax :
b) «Dacartuba marbay malab dhashaa aad muudsa-
taa dhabaqe

Waxaan ahay macaan iyo qadhaadh meel ku wa-
da yaalle

Midigtayda iyo bidixdu waa laba mataanoode
Midi waa martida soora iyo maato daadihise
Midina waa mindiyo xiirayiyo mur iyo deebaa-
qe.»

t) «Miisaanna ima saari karo nin i maleeyaaye
waxaan ahay nin midabbaynayo maalinba is ro-
ga e

muuqaygu gelinkiiba waa muunad goonniyahe»

j) «Malaa'iigta naartiyo jannadu waygu murantaaye.»

Erayo qabayga ku jira oo la sharxay :

Dhabaq - wax muuqa biyaha uga eg, hase ahaatee ka
macaan oo carruurto ka muudsato baaldacar-
ka dacarta ka baxa ubaxiisa.

Mur iyo deebaaq = waxyaalo aad u qadhaadh.

Mawlac = masaajidka.

Faaniso = dood.

Jidiin = hunguriga, dhuunta

Macango = qofka aan jidna gelin, jidna ka bixin, Nacas

Miiggan = maqiiqan

CASHARKA XII

Gabay (1) Durdur

MAXAMED IBRAAHIM (Hadaraawi)

Maxamed Ibraahim (Hadraawi) waa nin aad loogu tixgeliyo murtida iyo noolaynta suugaanta Soomaaliyeed, Wuxuuna ku xecldheeryahay curinta maadeysyada (Riwaayadaha), gabayada, iyo heesaha. Ilaa hadda wuxuu soo saaray ee dadka u soo bandhigayna, si layaab leh ayaa loo jecleystay, qaarkoodna dadku halheys baabu ka dhigtay. Maxamed oo waxbarashadiisa dugsiyada sare ku gaatay Cadan, dalka wuxuu ku soo laabtay 1970kii; ilaa 1973kiina macallin Wasaaradda Waxbarashada ka tirsan ayuu ahaa. Wuxuu ku dhashay miyiga magaalada Burco.

Qaybtan (gabayga) oo ka mid ah gabaygiisii dheeraa ee uu kula sii talinayey, kooxdii ugu horraysey ee ka baxday Jaamacadda Ummadda laanteeda waxbarashada 1973kii, waxay ku saabsan tahay dadka adduunkan ku dhaqani siduu ilbaxnimada u soo bilaabay, kolba heerka uu ka marayey iyo siduu heerarkaa uga soo gudbayey iyo himilooyinkuu hadba nelosha dunida ka lahaa. Ilaa aqoontiisu ay u suurto gelisey awood uu ku dego dayaxa dushiisa meelo ka sii fogna uu haweysanayo:

«Beri baa dadkuba qaawanaa, dibad ku noolaayo
Cy daaqayeen cawska iyo, darista geedaayo
Dareemada marbay ugu koreen, duudka buuraha e
Dalanbaabbi iyo guuldarriyo, doogga cuniddiisa
Dan baa gelisay inay raadiyaan, nolol ka door roone
Dugsi iyo markii ay heleen, dab u iftiimaaya
Ugaadhiyo markii ay dabteen, deero iyo cawsha
Duunyada markii ay dhaqdeen, bahalihii duurka

Beeraha markii ay degeen, orodkii may deynne
Damac baa hoggaanka u qabtoo, door labaad raraye
Daar iyo markii ay dhisteen, aqallo daah weyn leh
Markab aan degeyn iyo markii, doonyo lagu dhoo-
fay

Sabareyn dabbaashiyo markii, qalab la sii daayey
Nin waliba markuu daadsadee, kibir la daanshodday
Yaa niman dalxiis ugu kacéen, meel dusheenna ahe
Sawaariikh dillaantiyo rag baa, guudka loo diraye
Duhur kaliya bay sii socdeen, daalla may arage
Dayaxay habeenkoo badh tagey, degel fadhiisteene
Maantana dhul sii durugsan baa, dirir ka muuq-
daaye

Daba gaabahaa lagu socdaa, awrka doobta lehe
Daalaa-dhac adigoo ah oo cudur ka soo doogey
Nin tunkiisa daawaday hadduu, kuu dardaar weriyo
Libta looma daayee ulbaa lagu, dillaacshaaye
Innagiyo nin dahab sheegtaayoo, qubaya doollaarka
In dagaalku labadeenna yahay, dib u xusuusnaada.»

(1) halkan gabaygu kuma dhamma. *

WEYDIIMO

1. Faallo kooxan ka bixi wuxuu gabaygani ka hadlayo.
2. Gabayadii hore kuu soo maray muxuu kaga duwan yahay gabaygaannu? Ka hadal.
3. b) Ujeedada guud ee tuducyadan sharax :
«Daallaa-dhac adigoo ah oo cudur ka soo doogey
**nin tunkiisa daawaday hadduu kuu dardaar we-
riyo libta looma daayee ulbaa lagu dillaacshaaye.**
t) Sharax ereyada hoosta xarriiqdu ka marsan tahay.

(CASHARKA XIII)

GABAY KU SAABSAN MACALLIMIINTA

(Xaaji Aadan Axmed af-qaloc)

Taariikhdu markay ahayd 8-3-1975 ayuu Xaaji Aadan Axmed gabaygan macallimiinta ku saabsan curiyey. Wuxuu ku waaninayaa ardayda Soomaaliyeed, si gaar ahna wuxuu tusaalaynayaa waxtarka qaayaha leh ee ay waxbarashadu ugu leedahay wax-ka-taransiga nolasha degaankooda iyo ta adduunka guud ahaanba.

Ardayda wuxuu uga digayaa ciribxumada u kayd san ardayga aan u dedaalin asluubta wanaagsan iyo dheg-nuglaanta lama huraanaka u ah, hawlaha waxbarashada dugsiyada iyo nolasha guudba. Islamarkaana wuxu u tilmaamayaa kaalinta laf-dhabarta u ah horukaca ummadda ee ay macallimiintu had iyo jeerba sida xilkasnimada leh, ugaga guntanyihiin dhismaha nolasha dadka Soomaaliyeed; taasoo ay ka unkamaan, saamay sana wejiyada hawlaha kala geddiassan ee dalka.

1. - Oday waaya argaan aho, ayni weyn jiraye
2. - Markaad ood-kabood tahay tashigu, waa in kaa maqane
3. - Wixii dana abwaannaa gartee, innammo waa mooge
4. - Inaan anigu idin waaniyaa, waa ummuur xaq ahe
5. - Ardayahay agoonsada cilmiga, aafu waa jahale
6. - Ijtihaada adinkaa hor kici, aradka Soomaale
7. - Akhlaaq xumo iska ogaada, waad ku ambanaysaane

8. - Ma aflaxo ilmaha caasiyoo, edebta diidaaye
9. - Haddii aanad akrimin, macallinadu kuuma uur same e
10. - Waa niman ammaan loo xumaa, laga ilaashaa-ye
11. - Ixtiraam la'aan lagama helo, aayo iyo khayre
12. - Waa kuu ilays meel mugdiya, aad ku aragtaaye
13. - Waa kuu afkaad ku hadashiyo, odhaahda liisaane
14. - Waa ubaxa kii korinayoo, aamminka ahaaye
15. - Waa amalka noloshaa dambaad, ku istareexdaaye
16. - Waa ilo biyo lehoo ninkii, ocmay ka cabbayoo
17. - Waa kii ixsaan kuu faloo, aadmi kaa dhiga e
18. - Waa kii abaal kugu lehiyo, lama ilaawaane
19. - Waa kii aqoontiyo cilmiga, kuugu aabba ahe
20. - Sida Qamarka oogada jiruu, kuu iftimiyaaaye
21. - Iyagaa abuuraye sancada, lama ogaadeene
22. - Ihaanada ma dooniyo waxaan, laayiq u ahayne
23. - Haddii aad asluub yeelato, dhawrto amarkiisa
24. - Asmac baraha liibaantu waa, inaad addeecdaaye.

WEYDIIMO

1. Faallo kooban ka bixi, waxa aad ka qabto aragtida gabayagu ka qabo macallinka iyo kaalinta uu kaga jiro dhismaha horukaca nolasha ummadda.
2. Waanada iyo tilmaamaha gabayaagu ardayda Soomaaliyeed u soo jeediyey, sida ay kuu saameeyaan, faallo kooban ka bixi.

CASHARKA XIV

AMMAAN RIYAAD

SEENYO DHUUX (Gabay)

Gabaygan waxa riyaha ku ammaanay nin reer miyi ahaa oo aan magaciisa la garanayn. Ninkaas oo lagu wado inuu degmada Garadag ku noolaan jiray, dhintayna sannadihii u dhexeeyey soddonnadii iyo kontonnadii Wuxuu isaga oo riyaha aad u ammaanaya yidhi :

1. - Seyidkii Taleex yiil, siduu nooga saba-guurshey
2. - Indhaweyba Seenyiyo Idiin, loo sed tirinwaaye
3. - Iyaduna sidaasay ahayd, saaka odhan maayo
4. - Lo'da dhogorta suubsuuban, ee saciyo weysheeda
5. - Adoogeyba kamba saadin jirin, subag guduudneyde
6. - Iyaduna siyaaxee ninkii, soofsan jirey baa og
7. - Sabeen laba jir gaadhiyo, wankaan suura garanayo
8. - Kol ninkay siddeetan u noqdaan, ha u sidkeeyene
9. - Saaxiibkay oo ila qabtana, waygu sugukuune
10. - Iyagana Allay siin kara, oo waan ka sugayaa e
11. - Waa seenyo dhuux xoolahaan, sax u tilmaamaaye
12. - Iyadaa sibraarkeeda dheer, lagu socdaalaaye
13. - Iyaday safruhu jiidayaan, Saaxil Tegayaaye

14. - Sanqaroor madoobow hadduu, siifad ba'an yeesho
15. - Sakaalladiyo jeeniga hadduu, dhibi ku seylaansho
16. - Salaqda orodkii hadduu, soddod libaax yeesho
17. - Saddex maar haddii uu ka rido, salaqla guudkeeda
18. - Sogsogtaan ku deyroba, hadduu kor ugu seeraasho
19. - Suudiga dharaareed hadday, saadka cuni weydo
20. - Seenyo cad dirkeedii hadduu, wada sinsaareeyo
21. - Konton suur la moodaa hadday, sabada daaqayso
22. - Oo subbeehiga yaryari siigo ku cayaaro
23. - Subuqsubuq ma weyde ee haddii, qaar la solanaayo
24. - Sidke wacan haddii kii lahaa, laga sabbaaraayo
25. - Sunnihii ka soo hadhay haddii, ay subag ka meelayso
26. - Salama alla dhaha xoolo way, ugu sarraysaaye.

LAYLI:

1. Sharaxa Guud

Geel, sidii ay Daraawiish nooga xabbaadhayba xeradayada ma soo gelin, sidaas darteedna ammaan u xad-dili maayo xumana ku soo qaadi maayo. Lo, aabahayba weligii ma dhaqan anna halkeedii uma dhaafin, had

dana nin leh uun baa yaqaan.

Iduhu waa xoolo fiican, aniguse ma lihi, saaxiib wax iga siiyana ma haysto, hase ahaatee, Ilaahay baan ka sugayaa.

Waa riyaha oo keli ah xoolaha aan si sugan u sifayn karaa. Iyagaa sibraarro sahayda lagu qaato, saantooda laga samaystaa. Safraha Berbera ku soocdaa waa ri iyo sogobkeed xoolaha ay suunta la marayaan. Orgigu markuu qoqo ee kaadida isku saydho, ridana marba sarsar kala boodo, waa sifaale barwaaqo e, salaqlankiis aan ku raaxaystaa. Markay waxaraha dhashay ee quruxda badani sabada daaqayaan, qaarna durduradiyo cayaarta siigada kicinayaan, waxaad is tidhaahdaa yaa ammaanteeda suga. Bal maxaa loo dhigaa markaa qaar la qasho, qaar la gato, qaarna subag iyo caano laga meelaysto? Maxaase loo dhigi karaa, marka kii geela badnaa, hilib, subag, soor magaalo, iyo dharba iyada laga siiyo? Miyaanay jawaabtu ahayn, iyadaa xoolaha oo dhan ugu sarraysa?

2. Sharaxa erayada

1. - saba-guurshey = wareejiyey

2. Seenyiyo idiin = laba halaad magacyadood = geel

9. - Igu sugukun = igu yar yahay = ma lihi

12. - Sibraar = weel haragga riyaha laga bixiyo oo caanaha lagu shubto.

14. - Siifad ba'an = ur qudhmuun

15. - Sakaallaha = jeenyaha hoostooda, kilkilooyinka

Dhibi = kaadi

17. - Saddex maar = saddex deyr-qoqob

20. - Suudi = milic kulayl.

3. Weydiimo

1. - Muxuu lo'da isaga fogeeyey?

2. - Ma kula tahay inuu idaha jeclaa? Waayo?

3. - Sifooyin dhawr ah buu riyaha ku ammaanay.

i - Ka soo saar dhammaantood gabayga dhexdiisa

ii - Sheeg sifooyin kale oo riyaha lagu ammaani karo.

4. - Tuducyada 14 ilaa 20 yuu gabaygu kaga hadlayaa?

5. - Ma kula tahay haddii ninkaas la weydiyo bal inuu riyihiisa lo' ama geel ku beddelan lahaa. in uu yeeli lahaa sidaas? Waayo?

6. - Tuducda 25aad si kooban u sharax. Waa ayo qofka la leeyahay subag buu meelaynayaa?

CASHARKA XV

(Gabay) OROD XOOGSO

ISMAACIIL MIRE

Ismaaciil Mire isaga oo wiil uu dhalay oo Cali la odhan jirey doonayey inuu nolosha u carbiyo, ayuu gabaygan u tiriyey. Nasiib darro, Cali wuu shaqo tegey wuxuuna is qoray askartii Talyaaniga halkaas oo uu da-gaalkii ku dhintay. Ismaaciil wuxuu yidhi :

1. - Caliyow xusuus kugu dullee, ubad xumaadaaye
2. - Wax badan baan xagaagii wan weyn, xawada kuu jaraye
3. - Wax badan baan sidkaha kuu xayiray, xaas-walwaallada e
4. - Xiniinyoolihii kula sinnaa, waa ka xoogsadaye
5. - Xadka qabada niman baa guboo, soo xantoobsa-daye
6. - Niman baa xeryaha deerka dhiga, xanankii toommoode
7. - «Liiraha» rag baa Xamar u tegey, oo u xeeb maraye
8. - Niman baa dayuurado ku xidhan, xiima sama-daase
9. - Niman baa xijiga iibsadiyo, xabag dhunkaaleede
10. - Niman baa xaraabada gala oo xoolo saanyada e
11. - Hablaha xuural caynta rag baa xiiq ku guur-sade e

12. - Niman baa xafaarka u guntadey, oo xabaal qo-da e
13. - Soddon baan ku xaasaamiyey iyo, weliba xaal-xaale
14. - Haddaan xiiqay sidaan kuu lahaa, xaaxiyohow toose
15. - Xaawaley kolay tahay dad waa xagafsanaa-yaaye.
16. - Xag uun labada daarood ka raac, hays xakaa-kumine.

LAYLIS :

1. - Sharaxa erayada iyo tuducyada.

Wax badan baan xilli kulul wan weyn kuu qalay oo hilib kaa dhergiyey. Wax badan baan isla markaas halo dhalay isugu kaa sidkay oo aad caanohocda sanko ka keentay. Raggii kula gudboocnaa oo dhammi waa shaqa tegey, adiguna waad iska fadhidaa oo aniga uun baad weli i soo eegeysaa.

Wax jira rag facaaga ah oo intay hawdka galeen qabada soo gurta oo tacab ka xantocbsada, ama gacanta ka buuxsada. Rag baa xoolohooda jirta oo Hawd uga xero dhiga. Rag baa Xamar u kacay oo u xoogsi tegey si ay lacag u soo shaqaystaan.

Dayuuradaha samada lalaya, rag baa saaran, oo ka xoogsanaya, naftoodana si ay halabo u helaan halis u geliyey. Miyaanad ka war hayn, inay rag beeyada ka shaqaystaan oo xabag dhunkaaleed xoolo kala soo baxaan? Gabadha quruxda badan leh hawl iyo dhibaataa rag ku guursadaa. Ma cgtahay inuu rag xabaalaha qo-do oo ka xoogsado?

Sodon sanadood iyo dheeraad baan ku soo korina-
yey. Ilaa maantana waad i ag fadhidaa. Waan kugu
daaley sidaan kuu lahaa waar meesha ka kac oo wax
tacbo. Dadkii rag iyo haweenba waa shaqaysanaaye.
kac oo gees uun adduunyada ka raac, ha kuududin uune.

2. Ereyada adag - Sharaxooda

2. - Xawda kuu jaray = kuu galay — kuu gawracay
3. - Xaas walwaallada = xaas wadeennada — ku-
wa badiya
4. - Xiniinyoolihii = Raggii kula sinnaa — facaagii
5. - Xadka = Hawdka — Qabada = geed weelka
caanaha laga sameeyo, xantocbsada = gacanta
buuxsada — gurta
6. - Xananka = kulka, dhibaataada, Toomaha — meel
magaceed
7. - Liiraha = lacagta Talyaaniga
9. - Xijiga = beeyada, fooxa
10. - Saanyada = qaybsada
12. - Xafaar = xabaala qode
13. - Ku xaasaamiyey = ku koriyey, xaalxaal = dheer-
raad
14. - Xaaxiyohow = doqonyohow — liiteyohow
15. - Xagafsanaya = ordaya — rocrayaa
16. - Xakaakumin = hays hadooline — ha fadhiyin

CASHARKA XVI

HOOBAL — (Hees)

«Hoobal» waa hees ka hadlaysa qiimaha iyo wax-
tarka uu leeyahay hoobalku. Waxay si tafaftiran u
sharxaysaa kaalinta hoobalku kaga jiro bulshada So-
omaaliyeed, iyo qaybtii uu ka soo qaatay hoobalku hal-
gankii gobannimo-doonka ahaa. Heesta waxaa curiyey
abwaanka la yiraahdo Maxamed Ibraahim «Hadraawi».

Wardoon :

Sida haatuf iyo weedh	Ama heego iyo roob
Ninka hirarka dhaadheer	Dadka kala hadlaayee
Dusha sare ka heesee	Qof kastaba la haystee
Ugu taga halkiisow	Kolley waan hubaayoo
Haasaawahaagiyo	Hannaankiyo sargooyadu

Hoobalkiyo farshaxankow

Hiddo maxaad ku dhaqan- taa	Hanti maxaad u talisaa
Hub maxaad ka sidataa	Hawl maxaad ka qabataa
Maxaad haybinaysaa	Maxaad haabanaysaa
Adduunyadu hir weeyee	Heerkeed ka joogtaa

Hoobal :

Hanti waxaan u taliyaa	Murti loo habrada oo
Hodan lagu majeertoo	Hubna waxaan ka qaataa
Halabuurka midhahiyo	Habdhaac iyo luuqdiyo
Hannaankiyo sargooyada	Qalab lagu hufaayoo
Lagu haadiyaayoo	Hawshaydu waa gaar.
Hawraarahaygaa	Dadka lagu hufaayoo
Ka hallawsan waligii	lagu hoga tusaayoo
Heellooyinkaygaa	Dhasha lagu habaayoo

Dadku hadalladayduu
Dhegtu heesahaygay
Hugunkeyga yeedhaa
Hayhaato meelaan
Ka arkaa hog dheeroo
Ka rogaa hagoonoo
Bulxankiyo hayaydaa
Gobannimo hadh weeyoo
Lagu soo hirtaayoo

Hebel magac tilmaamaa

Nabad iyo heshiiskan
Gudin iyo hangool baan
Birta waxaan u haystaa
Qofka himiladaydiyo
Hagardaamo taliyee

Mahadhee haliilaha
Cawadaraan la hoydoo
Anna haro walwaaleed
Hammi baa i lumiyoo
Heensaha korkaygaa

Hilbahayga laastoo
Ku hadaafayaayoo
Hindisaha ku jeedaa
Hore looga guuraa
I hareera yaalloo

Haaddii ka dheregtoo
Hordhac kuma badhaadhoo
Weli hogol da'aysoo
Weligey hal curatoo
Hayntana ka madhanoo

Ka dhigtaan halhaysoo
Hanqaltaag ku maqashaa
lagu hawl galaayoo
Halistiyo wax yeellaan
Haadaan qarsoon baan
Hocyaalahaygiyo
Horor lagu cgaadaa
Waa hoy dugsoonoo
Ruuxii ka hiishaan

Hadhsadaa hogtoodoo
Danta ugu horseedaa
Hubka waxaan ku laayaa
Neceb horumarkaygee
Jecel hadimadeydee

Mas ku jira hoggiisoo
Hurdo loo mardhigay baan
Hora hora idhaahdaa
Ma haleelo dhaymaha
Hogashiyo wareerbaa

Haragiyo laftiibaan
Inta aan higgaaddiyo
Dadku iga hayaamaa
Duco iyo habaar baa
Misna habaqlahaygaa

Hambo feeno mooyee
Hayinkaygu ima geyn
Haaneedka uma qaban
Waxaan ahay nin hodanoo
Adoo igu hamiyayaan

Waxba ii hureynoo
Hanti uma dudaayee
Nafta haysan maynoo
Furataa hoggaankee
Hanad lama illaawee

Marka aad i hoysaan
Waa in lay hogtaayoo
Ama hoo ka tari jirey
Hadhow lay xusuustaa

LAYLI:

1. Sidee buu hoobalku dadka wax u tusaa ?
2. Sharax tuducyada, «Haadaan qarsoon baan
ka rogga hagoonoo».
3. Muxuu abwaanku uga jeedaa «Haaneedka uma qa-
ban weligay hal curatoo».
4. Sheeg beyd uu abwaanku ku tilmaamayo, waxa uu
hoobalku ugu jecel yahay inuu helo ?

CASHARKA XVII

BELED WEYN — (Hees)

Heestan la yidhaahdo «Beledweyn» waa heesaha nooceda ugu wanaagsan. Habka ay u dhisan tahayna waa mid hor leh. Heestu waxay ka sheekaynaysaa sida abwaanku gabadha ula kulmay iyo sida ay u beer-qaaday. Heesta waxa curiyey Maxamed Ibraahim «Had-raawi».

Bi'i waa jecaylow
Been baan u haystee;
Boog aan la dhayinoo
Beerka iyo wadnaa iyo
Inuu yahay bir caashaqu
Webigoo butaacoo

Dhulka baadku jiifoo
Badarkiyo gelleydii
Canabkii bislaadoo
Lagu waabariistoo
Saw beri samaadkii
Dhanka bari magaalada

Biyo dahab la moodoo
Bili loo dhammeeyoo
Baal gorey la moodoo
Bidix midig isgaadhoo
Badh ku seexanaysoo
Huwanaysa baaloo

U buseelay maan baran;
Sow goor barqa ah oo
Aniga iyo beer-lula
Sow bariidadaydii iyo

Boodhari inuu dilay
Bi'i waa jacaylow
Cidi baanan karinoo
Dogga kaaga taalliyoo
Been baan u haystee;
Beeraha waraabshoo

Dhirta ubaxu buuxoo
laga tuuray baalkoo
Bullaaydiyo ciyaaraha
Beeluhu gu' joogaan
Beledweyne maan tegin;
Sow boqorad joogtoo

Bilicdii haweenkiyo
Timo boqonta joogoo
Baarkana casaankii
Burcad lagu xinneeyoo
Barkanayso qaaroo
Igu beer dilaacshoo

Bishu ay siddeed tahay
Isku maanu soo bixin;
Bidashadeedii Buundada
ciyaartee

Beledweyn ku taallee
Badhtankeeda ma ahayn;
Ballan maannu dhiganoo
Sow beyd go'aygii
Maantaa la baxayaa
Sow waa bestey oo
Ina baaja caawoo
Sow taliye baasoo
Taydii ma beenayn;
Goortey badheedheen

Anna baal kamaan korin;
Sow baraq nugulaantii
Baryo kuma maqnaynoo;
Betrootka daadshoo
Bogsan waayo maan odhan
Barqa kulul dhexdoodiyo
Dherer iyo ballaar loo
La yidhaahdo Baaroo
Ma bidhaansanaynoo
Ma maqlaynin baaqii;

Iyo laba bogleyntii
Eacadkii ma dheelliman;
Annagoo barwaaqiyo
Tumanayna beerreey
Riya beena weeyee
Baabuur la laayoo
Fananaaya buurdheer
Nafta sow ma biimayn;
Beledweyn la haystoo
Sow baadi doonkeed

Beledweyn Allahayow
Beer lula Allahayow
Beledweyn Allahayow

Biyo lulata guudkeed
Sow bixiso weeyee
Eerri joog imay odhan;
layguma bushaarayn;
buishadii imay odhan;
Socod beegsan maayee
Ibaxnaansha maan odhan;
Ea'anoo warmoogii
Sow badiba kooxdii
Baabuurkii fuuleen

Boholyow daraaddii
Belo lagu ducaystiyo
Biri may xumaatoo
Kan wadaa bukoodoo
Sow beriga waagiyo
Geed baxaad weynoo
Beledweyn ku caanoo
Bilicdheer hirkiisa
Bulxankii ka yeedhiyo
Sow baaxad soorihii

Maan noqon besteyoo
Sow galab boqoolkii
Meel baad leh joognoo
Sow maan baraarugin;
Sow baalladaymii
Haad baalle mooddoo
Isma odhan ka boodoo
Nin Banaadir joogoo
Waxan ahay la baabee
Weli baafis maan ahi;

Ka dhig beerta raaxada,
Belaayada hareer mari,
Ka dhig xera badhaadheed.

Beer-lula Allahayow
Beer-lula Allahayow

Beryo samo ku noolee,
Beryo samo ku noolee.

LAYLI:

1. Weydiimo

1. - Muxuu abwaanku Boodhari ugu halqabsaday?
2. - Abwaanku wuxuu heestiisa kaga sheekeeyey webiga:
 - i) Xilli maad u malaysaa inuu abwaanku Beletweyn tegey?
 - ii) Muxuu dhinaca nollosha Bulshada kaa tusayaa?
3. - Wax ka sheeg sidii ay abwaanka iyo, gabadhu u kulmeen, meeshii ay ku kulmeen iyo hadalladii dhex maray?
4. - Marka uuleeyahay: «Biri may xumaato» Batroolka daadsho» muxuu uga jeedaa?
5. - Xaggee buu joogey markuu beerreyda tumamayey?
6. - Xaggee buu nafta ku biimeeyey?
7. - Muxuu ku dhammaaday xaalkii abwaanka iyo gabadha ka dhexeeyey?
8. - Muxuu uga jeedaa: nin la baabay baan ahay?

2) Sharaxa erayada:

1. - butaacay = fatahay
2. - beri samaad = waqti wanaagsanaa
3. - bayd go'aygii = Ayaan darradaydii — ba'aygii
4. - Beer nugiaantii = calool jileecii — qalbi jileecii
5. - Biimayn — halis gelin
6. - Baafis = Baadi doon

CASHARKA XVIII

CALAFI IYO CAWOBA-NEGI

Dalmar wuxuu ahaa doob geel jirenimo ku barbaaray, weligiina aan xero adhi habeenno tirsan wax ka badan u soo hoyanin. Wuxuu aad ugu xeel-dheeraa agaa-sinka geela iyo xannaanadiisa.

Wuxuu jiilaalkii oo dhan hadba meeshii caws leh geeliisa la haybiyoba, markii gu'gu hooray, ayuu hawd u carceershey. Habeenno markii uu sii dhixiyey ka dib, ayuu meel naq-horaad seermaweydo ku habsadey, galabtii dambe uga xero ooday. Isla habeenkaa laftiisii ayuu mahiigaan ku yuurursaday, subaxdiina mayay ku soo celiyey. Libdhadu markii ay soo booddey, ayuu Geelii intuu ka caano maalay buuxsinka ka leexiyey oo walaalkii Ducaale, oo gacan yare u ahaa, ku yidhi: «Walaal, Go'yaashaan soo engejisanayaaye geela sii haggaji.» Hal cabbaar ah, kadib buu geelii ka daba tegey. Wuxuuna ku gaadhey isaga oo kob ay caleentu heedowdey gaed-gaabkuna hawray ku xasilay.

Cosobka meesha Geelu daaqayey-ku yiil ka sokow, roobkii xalay miray xareeddiisii baa gal iyo gelgelinba galac lahayd. Geela markii uu dhex yimid ayuu isaga oo niyad samaan iyo niyaayir la masalocsan, dundumo dheer dhalada uga baxay, oo goonyaha jeedaalc isha ku qac siiyey. Inkasta oo aanu burkaba bahal ka fileyn, waxa la yaab ku noqotay inuu bidhaan meel dheer ka arko. Wuxuu isha la raacoba, waxay marba kayni qarisooba, bidhaantii baa soo dhawaatey, waxayna noqotay gabadh gaashaanti aha oo bilic iyo quruxba Ilaahay ku manaystay.

Dundumadii intuu dogdeg uga degey, buu xaggeedii

u dhaqaaqay si uu ilaaq iyo haasaawe hal muddo ah nafta ugu soo madaddaaliyo. Waa lagu salaamay iyo waa lagaa qaaday markii ay isweydaarsadeen, hal cabbaar ahna ilaaq iyo jikaar iskala horjeedeen ayay inay mayrax-doon ahayd u sheegtay, oo tidhi «Waar xocgga aboor baa iska leh ee kaalay geedkan laamo maydhax leh nooga soo goo.»

Gabadhu waxay degta ku sidatey gudin (gudimo), garayska xaggiisa dambena waxa ugu jirtey mindi.

«Oo ma ruuxaagan hawdka cidla'da ah keligeed maaxaysaa ciidan u baahan, waa baad is-hubtaaye?» Dalmar baa intuu waranka jifadiisa dhulka ku xardhay Dulmar ku yidhi. «Waar hal diideysaa geed ay ku xogato ma weydaa la yidhiye, ma kaalmada lagu weyddiistaad ka doodaysaa?» Dalmar baa intuu dhoosha ka qoslay yidhi. Hawl ka doodis iyada reeba, oo bal geedka aad soo sahansatay adaa garanaya e inagu toosi.» Waa hagaag ee ina keen intay tidhi ayay dhinaca koonfur galbeed u dhaqaajisay.

Dulmar waxay ahayd labaatan jir hilib iyo hannaan dumarnimoba loo dhameeyey. Dhaxdu waxay ahayd qabatin, joojeeduna gobol dhexaad dherer raacsan. Dhiico, golxo, qallaaf, wegdo iyo wax kale oo qotonkeeda wax yeela midnaba looguma talo gelin. Kubka boqon iyo xagal ka dhex baa isku jooga, cureurada farowga cammiray iyo cabbaadhyada qoorta ku daliigan ayaa Dalmar markuu gabadha jalleecoba qalbigiisa jiidanayey. Timaheda ay subaxdaas sida la yaabka leh u soo gedofeysey waxaad mocdeysey faras suunaari ah sayntii. Intaasba waxa ka sii darraa, miyirka iyo habsamiidii ay tallaabada u miisaameysey.

Geedkii intuu isku laalay ayuu hoos u soo eegay, oo

yidhi, «Keen gudinta oo adaa garanaya ee laamaha maydhaxda fiican leh tilmaamo.» Gudintii markii ay u socdidsay ayuu naas gigtiran oo caarada hore sida maska gordani, garayska dacalkiisa ka halacsaday. Isaga oo aad u miliicay markii ay aragtay, ayay intay waxoogaa sheexday, indhaha hoos u rogtey oo dhinaca kale isu barbarisay. Jiriirico ayaa Dalmaar tin iyo cidhib roortay inkasta oo uu garaaciddii bilaabayna wuxuu intaas ilqoodhka xubin xubin uga il suganayey hilibka Dulmar ee ilaahay dhamaystiray. Wejigeedaa suuban, suuniyaha gayr gayran ee indhaha korkooda ku dalliigan, gacmaha hilibku simay ee xaadda leh, ilkaha safan ee cadcad iyo cirridka sugulka ah ee saldhigooda ku seeman baa dhamantoodba Dalmar si weyn u saameeyey.

Laangocydii markii uu dhammeeyey ayuu geedkii ka soo degey oo intuu gudinta qammaadkeedii ku fadhiistay haasaawe bilaabay.

Dulmar waxay kolkiiba intay mindideedii la soo baxday bilowday mayrax diirashadii iyada oo aan haasaawihii iyo habmaamuuskii raggana ka tegin.

Waxay haasawaha talalixiyaanba, cadceeddu markii ay dhinaca galbeed u hooggaansatay, ayay kala dheel mashe iyo ciyaar gud habeenkaas ah, ku guddoonsadeen.

Dalmar wuxuu ku tibbaday kobtii uu geela kaga yimid. Jidka intii uu sii socday oo dhan wuxuu ku hiyi faalloonayey quruxdii iyo heemaalkii Dulmar. Saxan-saxadii jacaylka durba saaqday. Waxay halmaansiisay geedkii uu hocstiisa caanaha qotonka ah ku egaa, meeshii uu ahaa, wuxuuna weydaartey in weyn. Mar dambe ayuu isgarwaaqsaday isaga oo arladii caanuhu yiileenba ka tegey: Kolkaas buu dib isu soo rogey. Haddhuubkii intuu labada dhaban qabsaday ayuu cantuugo

qab ka siiyey, hase yeeshee, intii aanu liqin bay Dulmar hor timid. Cabbaar markii uu caanihii kabbo-qublee-yey, ayuu illeen waa nin ay hawl geel ururis iyo abaabul ciyaar gud sugayaane uu fadhigii ka booddey, oo geela meeshii ay bidhaantiisu uga muuqatay ku tocsay. Fal-laarihii qorraxadii intii aanay si fiican u gadminba, geelii buu habeenkaas xerada ku soo shubay, «Waar geela waa tii awelba la mayrici jireye maxaa caawa jira oo xerada ammintan loogu amuugayaa?» Ducaalaa Dalmar wey-diiyey. «Waar imminka ha nala tirsan ee geela nirgaha ka xeree, waa ninka yar.» Dalmar baa isaga oo hadalka wiilka ka yar diiddan walaalkii u celiyey.

Geelii intuu markiiba fiid dadbay ayuu barbaartii goleyaasha ku caweyneysey urursadey oo ciyaar gud u ambabaxay. Wax la sii guura bahalleeyoba, caweysin dambeed baa guriga ay Dulmar u tilmaamantay duleed-kii sii sacab iyo or laga dulqabsaday. Hal nabar ah markii ay haloosiyayeen, ayay Dulmar oo heenseheedii u dhan yahay, laba hablood oo kalena hareeraha kagaga jiraan iskeentay. Wax habeenkaas oo dhan «siddida» la hayoba, waa soo dhawaadkii baa daal iyo gataati-dhaa lala kala tegay. Dulmar iyadu guul iyo ammaan bay golihiisii kala hoyatay. Intii ay dhallinyaradu jidka sii soodeen oo dhan faalladeeday ku jireen. «Waar miyaanay wadnoba lahayn?» «Waar waa ma daasho.» «Al-lay lehe nin calfaday baa cawo iyo ayaan leh.» Faalloo yinkaas oo dhami waxay fallaaro kalgacal ku ganayeen wadnihii Dalmar ee awelba Dulmar ku oognaa.

Is- araggii labaad waxay yeesheen, markuu goor ga-lab ahayd, iyada oo adhi mayracaysey la soo joogsadey. Nabdaadadii ka dib waxay isku tuurtuureen haasaawe hu-fan iyo hadallo, badiba ciyaartii habeenkii wacnaa la xi-dhiidha. Hase ahaatee, Dalmar baa majarihii sheekada mar qudha uun beddelay oo yidhi, «Naa waa goor gaaban

oo waan kala carraabeynaaye, maxey kula tahay haddii aan hadal curad ah oo weligiiba la arki jirey kuu soo jee-diyo. Aan israacsado e, haddii aad madax bannaan ta-hay, ma kula tahay in aynnu reer wada samaysanno?» «Barashaa isugu keen laaban ee miyaanay adiga kula ahayn in aynu hanaddo iyo halaajeyaal midka aynu na-hay is-hubsano?». Dulmar oo miyir iyo wax hubsasho Jlaahay u dhaliyey baa Dalmar u celisey. «Waxba ka-ma qabee bal aan degdegsiinyona ogaanno.» Dal-mar baa yidhi, «Haddii ay degdegsiinyo door dhalaan, kaadsiinyona kiish lacagay dhalaan.» Dulmar baa ha-dalkii ku soo koobtay. Kulankii saddexaad wuxuu dha-cay dhawr toddobaad ka dib, markii uu maalin gurigoo-dii soo hadh galay ee Dulmar oo caws isku joog ah oo dhamaad ku dhawaa samaysanaysey aqalkoodii ugu yi-mid. Kolkii bariidadii la kala dhameystay ayay harar kii dacal u kala bixisay oo tidhi, kolleyba socod dheer baad soo gashay ee halkan ku naso. Isaga oo gogosha ay u dhigtay quudsanayey, ayuu intuu qosol aan qalbi-ga jirin foolasha qaawiyey yidhi, «Foodsaar ma qaa-yibe ninkii foqliye ahaaye, bal u fiirso shay kula facaa la-gu fadhiistaaye.» Intay kacday oo hararkii laabtay, ayay darmo darfooley ah oo aqalka guradiisa ku raarayd soo furfurtay oo degdeg u fidisay.

Salka markii uu dhigay ayuu iyada oo weli taagna-yd kor u eegay oo ku yidhi. «Saacsac iyo ninkii beenlow ah baa laga sargoostaaye, sare joog ku ogobee waa si aan habboonayne, salliga kaalay naagtii xun baa soog-gan weligeede.»

Intaas markii lagu tuuray iyada oo is-ururineysey salligii dacal kaga soo fadhiistay.

Haasaawe wuxuu socodba, markii ay feedho iga ga-ro arrintu gaadhey, ayuu inuu ugubnimadeeda u dhab-

ba galo ku goostay, wuxuuna gabay ku yidhi :

«Arladaa dhurwaa baa ku badan dhaca habeenkii-ye, dhuunyaale reer lagu tabuu dhib ula joogaaye. Bal in dhuduhu kaa maqan yihiin iyo inaad dhammaan joogto, dhaayuhu waxay doonayaan inay ku dheehdaane, dharka siib gabdhuhu waa inay dhego nuglaadaane.»

Markii uu sahankiisii dhammaystay, ayuu yidhi, «Marwadii haweenkaad tahay ee aan midi ka roonayne maradaada xidho malaha waa layska meersaaye.»

Dulmar waxay jaalleheeda Dalmar u sheegtay inuu aabbeheed iyada oo aan weli dabka ka baydhiin tacab biray ilaa maantaasna ku maqnaa, sidaas darteedna aanay ma huraan hooyadeed ka mudan oo aayeheeda ka taliya lahayn, hase yeeshee laga yaabo in aanay hooyadeed guurkooda ka raalli noqon weydo. Maxaa yeelay waxa jrey wiil walaalkeeda dhalay oo laga fiicnaa, islaantaase reerka u oodi jirey, sidaas awgeedna ay dooneysey inay Dulmar ku jujubto si uu reerka ciidan ugu ahaado. Dulmar iyadu ina abtigeed kama raalli ahayn, waxayna sidaas darteed goosatay inay iskeed u tashato.

Dalmar intuu geelii sabadii ka raray oo gurigii reer-kooda ku dhaweeyey buu saaxiibkii Duullane soo kaxaystay oo Dulmar dib ugu soo dabreeyey. Galab iyada oo maqal dhex taagan bay Dalmar iyo Duullane isla soo taageen oo inay iyada u socdeen runta u dhiibeen. Wax arintii la gorfeeyoba go'aan wuxuu noqday inay marka dhagida la galo, oodda jebiyaan oo aayahooda u ambabaxaan. Yabaqii reerkii markii uu damey, ayay aqalkii isu soo daruuriyeen, hase yeeshee habartii baa sanqadhii ku toostay oo yidhi, «Naa maxaa meesha ka hugmaya?» «Ee naga seexo dhiillo saareen waad lahaan jirtey, cagahayagaa yacayga taabtaye». Inantii baa hooyadeed ku

tidhi. Habartii belaayaa Ilaahay habeenkaas u tebiyey, hurddona haba yaraatee, waa laga waayey.

Maalintii dambe ayay meel guriga agtiisa ah inay iyadu ugu timaaddo ku ballameen. Xoolaha markii xerada lagu soo shubay, ayay dharkeedii isku wada xirtay, oo gosha ku ridatay, cagtana rogtey, habeenkii kaa ku laba ahanna aroskii reer Dalmar bay rasaas damaa shaad ahi ka dul dhacaysey.

LAYLI :

1. Ereyada cusub iyo sharaxooda

1. - Seermaweydo = roobka gu' sooraha da'a
2. - Mahiigaan = roob weyn oo muddo dheer da' ayey
3. - Buuxsin = afsaarka xerada
4. - Heedowdey = si weyn u baxday, hawrtay
5. - hawray = baadoobey, heedoobey
6. - Niyaayir = farxad, rayrayn
7. - Masaloolsan = faraxsan
8. - Jikaar = ilaaq
9. - Suunaari = fardaha nooca ugu fiican
10. - gigtiran = buuxa = taagan
11. - gordan = ib madow, caaro madow
12. - Halacsaday = arkay, u muuqday
13. - Miliilicay = eegay
14. - Sugul = madow
15. - Talaalixis = shubis, sii deyn, isweydaaris
16. - Hocgaansatay = foororsatay
17. - Dheemasho = carrowtiin, kala hoyasho
18. - Ku tibbaday = ku toosay
19. - Mayrac = galab daajin, fiid daajis
20. - Fiidadab = degdeg loo liso, fiidka la maalo
21. - Heenseheedii = qalabkeedii

22. - Foognaa = ku taagnaa
23. - Majarihii = sheekadii, mawduucii
24. - Hanad = fariid, dabdhac
25. - Halaaje = doqon, wax ma tare
26. - Sacsac = doqon, dabbaal
27. - laga sargoostaa = laga fogaadaa
28. - Ogobee = bal ogow, bal qabso
29. - Soogan = taagan
30. - Dabreeyey = laba noqday, rogaaley

2 Ka jawaab su'aalaha soo socda.

1. - Wax ka sheeg noloshii Dalmar intii aanu guursan.
2. - Siduu geela u dhagaaleyn jirey?
3. - Sidee bay yididiiladiisu ahayd subaxdii markuu geela dareeriyey? Waayo?
4. - «Xoogga aboor baa iska leh» maxay gabadhu uga jeeddey?
5. - Maxaad u malaynaysaa inuu u jeeddey markuu lahaa, «Ma ruuxaagan cidla'da maaxaysaa cidan u baahan.»
6. - Waa maxay Xikmadda ku jirta, «Hal diideysaa geed ay ku xaqato ma weydo.» Maxay hashu diideysaa?
7. - Soc saar tilmaamaha ku tusaya inuu Dulmar dhismaha lafeheedu dhamaystiran yihiin aanay na wax iin ah lahayn. Tilmaankastaba goon-nideeda u macnee.
8. - Maxay inantu u sheexday markii ay Dalmar gudinta u dhiibeysey ee uu geedka ku joogey ee dhinaca isku barbarisay?
9. - Maxay Dalmar iyo Dulmar ku ballameen markii uu maydhaxdii u garaacay ee ay kala tagayeen?

11. - Ma kula tahay inuu maalintaasba jacayl labadoodaba daaray? Waayo?
12. - Maxay Dulmar golihi ciyaarta ammaanta uga heshey? Sheeg waxyaalihii loogu bogey.
13. - Muxuu Dalmar walaalkii Ducaale u dagaalay, markuu sababta geela loo soo fiid xereeyey weyddiiyey?
14. - Muxuu Dalmar uga jeeday markii uu inanta lahaa: «Haddii aad madax bannaan tahay?»
15. - Maxay uga jeeddey, markii ay cawska Dalmar u gogleysey?
16. - b) Muxuu Dalmar inanta marada uga furay?
 • t) Ma kula tahay inay sidaas dhaqanka Soomaaliyeed ku jiri jirtey?
17. - Maxay Dulmar reerkoodii uga talo goosatay?

3. Shaqo.

1. Si kooban u sharax tuducyada soo socda.
 — sacsac iyo ninkii beenlaawe aa laga sargoostaa-ye
 — maradaada xidho malaha waa la iska meer-shaaye
2. Orahaha soo socda, eray keli ah ku macnee:
 — Gaed buu isku laalay
 — Timahay gedefeysey
 — Barashaa keen isugu laaban
 — Burkaba bahal kama fileyn

CASHARKA XIX

KALA-MAAN

Xasan : «Mid aan la furin halkaa iiga soo saar.»

Saciid : Beertii jannada ayaa laga soo guray oo maanta waa isku mid.»

Xasan : «Waar hanna waaline mid fiican hoos nooga soo saar.»

Saciid : «Jaalle, jaad baanad dooneyn - ninka maanta kan ka qadaa dhaxalkii aabbihii ayuu ka qaday.» Intuu xidhmadii soo tuuray ayuu yiri,

«Ma inaad na cammaysaa baad damacday.» Dhawaaqii badnaa, dhididkii ka hoorayey, buuqii iyo sawaxankii xerada ka baxayey, hore oo maalintaa dhowr jeer laga jiidhay, iyo sidii foosha xumayd ee jaadka loogu soo tuuray awgeed ayuu isugu darsamay; markaas buu Saciid, xanaaq cirkaa maray oo yiri, «Waxba kaa iibin maynee na dhaaf... naaleeye habacsanahaagaas oo kale ayaa rag dilay oo ka cadhaysiiya.» «Waar tag haddii aad xanaaqdo ma shaadhkaagaad ka badanaysaa, mise dab baad soo hindhisaysaa», ayuu yiri Xasan. Intaa kuma dhaafin arrinta, ee cay buu sii raaciyey. Hadalkii oo aan afkiisa ka soo wada bixin, ayuu Xasan dhirbaaxo Saciid labada indhood ku saabshey. Caydii duul duuleysey iyo sanqadhii dharbaaxada ayaa dadkii dhogaha taagey, oogsadey oo la soo wada fiirshey. Halkii baaqub iyo qac, dig iyo dam, kala qabtaay, iyo qalalaase ka oogmey. Xasan, oo laf iyo jimidh, reer-magaal lahaa, aadna u tamar yaraa, ayaa Saciid oo doob muruqyadu duubmeen ahaa, cirkaa ula baxay oo dhulka kaga soo gooyey. Intuu beerka kaga degey ayuu feer iyo jilib ula

laba laxaadsadey. Xanuunkii ayuu intuu u adkaysan waayey labada dhegood is-qabtay oo qaylo ka wadhay «Waar ninku i dil waar iga qabtaay iga qabtaay.»

Eooliskii iyo dadkii markii ay dhexgaleen, Xasan cay iyo aflagaaddo ayuu oogada uga tuuray. Kolba intuu booddo ismaqiigo ayuu feedh ku miidaamiyaa Saciid iyo dadka kale ee hayaba, Xasan wax bog iyo baa'baac leh oo qaboojiyaa la waayey. Askartii way kari weydey inuu cayda dhaaf, iyagii baana lafahooda uga amman waayey. Kaddib markii canaan iyo sabaale mid walba lagala quustay, oo la kari waayey ayaa xabsiga loo taxaabay.

Qelladdii yarayd markii lagu dalaq siiyey ee uu dhinac walba u eegay, ayuu mugdigii ku miyirsadey oo ku cadha burburay. Askartii ilaalinaysey ayuu biyo weydiistey, kolkaas bay intay ka fureen yiraahdeen haw noqon edeb darradaa, oo sii daayeen.

Jidka intuu sii socdey, ayuu allay lehe, jaad doono, oo dhibaataada isku illowsii ku tashaday. Xeradii had duu in yar u jiro ayuu xusuustay inaan ammintan jaad jirin, kolkaas buu goostay inuu iskaga gariiriyo. Intaanu baarkii gaarin ayuu xusuustay inay «iiddii» soo dhowdahay oo carruurtii arrad beel u baahan tahay, in duumaashidii u soo safartay, iyo in biilkii carruurta iyo kiradii guriga ee bishii hore midba bar lagu leeyahay, kolkaas ayuu mushaharkii kala xisaabiyey oo u kala dhigay: Biilkii dukaanka, kiradii guriga, xisaabtii tuba kaayada iyo xisaaba yar yar oo xaaska lagu lahaa. Mid walba xisaabtii ay lahayd ayuu jeeb gaar ah ku ridey. Soddon shilin oo soo haray ayuu yiri intan maad iskaga cabsid.

Xasan wuxuu hadba ku ceshadoba, markuu ku lee-

fay intuu ugu talagalay cabbidda, ayuu nafta ku yiri, maad waxoogaa ka sii amahatid qaybta dukaanka sigaar-ka, waad bixin doontaaye. Waxay dhaloba dhalo u dhiihtoba, jeeb waliba kan kale u gudbiyoba, waxay isku soo baxsadeen jeebkii ay ku jirtey lacagta biilku. Isaga oo mawjaddu sidato, xaalkuna ku ballaaran yahay, ayaa waxa u yimid saaxiibkii oo ay muddo badan wada dabbaalan jireen, marar horena ka bixiyey.

Saaxiibkii: «Waar Xasan ii warran?»

Xasan : «Ma war baan hayaa, xaalku waa ha noolaado Girigsane, intuu dhaladii sare u taagey.»

Saaxiibkii : «Iigu yeer, maanta waad haysaaye.»
Xasan inta talo ku caddaatay ayuu xusuustay abaalkii uu saaxiibkii ku lahaa, markaas ayuu ku goostay inuu biilka ka sii bixiyo. Markii saaxiibkii intii fuuqsaday ayuu haddana mid kale dirtay oo ku yiri, Xasan, «Sii lacagta». Xasan intuu kor u boodey buu yiri, «waar miyaad waalan tahay, saaxiib tii hore halkaan kaaga soo saaray haddaad ogtahay imaad tiraahdeen sidaas». Halkii ayaa inta saaxiibkii dhaladii miiska ku dhiftay yiri, «ma dawaa takhtarku noogu qoray. maxaad noo dhahansiiyay haddii aanad naga haqab tirayn?» oo intuu dhurfay iska baxay.

Xasan intuu naxay ayaa miyirkiisii ku soo wada noqday, markaas ayuu xisaab isugu noqday, mise biilkii reerka bar baa maqan. Dhawr jeer in looga digey xagga dukaanka iyo kiradana wuu xusuustay, oo uu afadiisa ugu balan qaaday inuu bishan wax walba dhammaynayo. Isaga oo waran ku taagan yahay ayuu gurigii tegey oo cidna lama hadline madaxa iyo minjaha dunbay. Aroornimadii ma shaqa tegin. Duhurkii markay afadiisu

toosisayna, dirir iyo cay buu oodda kaga qaaday. Afadiisa, Cibaado waa marwo deggan, dulqaad leh, gaari ah, gurigeedana dan yaraha iyo kan tabaalaysani ku soo hirtaan. Ubadkeeda, haba yaraatee, kama muuqato wax darxumo ahi. Haddii ninkeedu yimaaddo guriga isaga oo cirka tegey, intay carruurta qolkooda geysa ayey u sheekaysaa oo hadba u keentaa wixii uu tabanayo. Sinaba uma oggolaato in ceebtoodu dibedda u baxdo, dhib kasta oo ay kala kulanto. Waxay ku himilootaa inay noqdaan qoys dhaqan oo naftooda iyo ubadkooda daryeela. Cibaado, markii uu caytamay kama ay sii dhalaaline, iyaada oo aan wax is-beddel ahi wejigeeda ka muuqan, ayey si qabow u tiri, «Heedhe, oonta u toos haddii lagu yiri, ma wax baa lagu dhimay?» Bal naftaadii siday noqotay eeg cunto la'aantu waa jirro ee cudur aan Ilaahay kula maagin ha isu keenin.» Oo intay biyo musqusha u dhigtay, qadadii u diyaarisay, iyada oo sheeko halkaasi ah ku haasaawinaysey. Waxay u yeedhay wiilkeedii Cali oo ay ku tidhi intay madaxa u salaaxday, «hooyo, aabbo ayaa hadda kuu soo gadaya dharkii iidda, ee dugsigii qabo.» Isaga oo fahmaya hoos ka tuurka, jiriricono tin iyo cidhib ku jajabtay, ayuu intuu dhoosha qosol-bilaash caddeeyey, wiilkii ku yiri : «Aabbe ored, hooyo maqaloo». Kolkuu yarkii baxay ayey iyada oo alaabtii guraysa weji furan ku tidhi, «odaygan biilku waa mid allow sahal ah oo wuu kidkidiyaa - ee bal biilka la soo mar galabta.» Isaga oo fahamsan halkay ka hadlayso, ayuu intuu is-xanaajiyey yiri, «taariikhdu intay tahay ma taqaan? - shaqo aanad lahayn baad galaysaaye». Oo intuu cimaamad yar oo cad madaxa ku duubtay albaabka ka boodey.

Horaa loo yiri, «maroodi ma daayo mirashada oo mayracuu bartay buu muhanayaa», ee isaga oo qadiradii la liicaya ayuu xeradii jaadka abbaaray. Werwerkii iyo dhibtii carruurta ku haysey, dardaarankii xaaskiisa

iyo ballan qaadkii intuba waxay noqdeen hawo been ah. iyo ina wax-kama-jiraan.

Jibaaxe oo ah qaad qamax, kaadidu qabato haddaan nu qaniinin, Xasanna ay nafta isu huraan, fadhigana aad u kala helaan, ayaa isna maanta oo dhan seeftii-shaxaadka la baadidoonayey. Jibaaxe oo jiif iyo joog midna qaban la' oo ay geedna u geli weydey ayaa xerada dhexdeedii Xasan oo jaad gadanaya arkay. Inta neefi ka soo booddey, ayuu qaylo ka wadhey oo yiri, «waar noogu dar diin daranidee intaad dadka la ballantid uun baad kaga baxdaaye». Xasan oo dhidid-san, qosol-gariirna dhoosha la caddaynaya, hoostana ka leh allow yaa u sheega - baa yidhi, «cir iyo dhul meel aanan ka dayini ma jirto ee xaggee ka dhacday.»

Jibaaxe: «saw aqal innocma soo ballaminin, oo aroortii intaan kacay yartii Masbel gurigeedii ma tegin - oo qolo Dabey ka timid oo bahali ku jabtay naguma cidhiidhiyin - illayn annagaa macaariiftii ahayne, gaashaankaanu u daruuray.

Xasan oo amakaagsan maskaxdiisana ay ka sii qaylinayaan erayadii afadiisa ayaa hoos iskala xashashaqay

- «Ilahow nimaan wax ogeyn ha cadaabin» — oo ku yidhi Jibaaxe, «oo maad iska dhaaftid anaa meel ka fiican inoo og maanta e.»

Jibaaxe : «waar miyaad waalan tahay, ma Masbel, Malyuun, Tufaax . . . ca . . . iyo murqaankoodii macaanaa ayaad meel ka fiican og tahay - adiguse maxaad noo haysaa?»

Xasan : «Dee, waxaan islahaa si rasmi ah aad isu waraysataane, rijaali maanta ka dhigta.»

Jibaaxe : «Allaa - ya - kharribeytag» - oo kaasi ma aqal baa, waa xera geelle.

Jibaaxe iyo hablaha guriga lihi wey is-afyaqaanniin oo aad bay isu la keenaan nidaamka. Qofkii maalintaa dabinka ugu jirana way isla yaqaanniin sida loo maa-weeliyo. Xasan oo ku soo goostay inuu ku fara adaygo qaddarka biilkii ka haray, markii inta qaboojiye loo saaray la isku daadsaday ee gabadh joog iyo jamaal ilaah u dhammeeyey oo soo xiratay: diric khafiif ah oo jidhkeeda xubin walba sida muraayadda uga arkayso, siiba naasa toobinka ah iyo lakabyada xundhurta dusheeda isa saar saaran; iyo googarad gaaban, timahana masar qurux badan ku godefeysey, casar-legged, khumkhum iyo udug nooc kastaba lehna ku soo maydhatay soo ag fariisatay ee durbaba ku meehannowday, intay gacmo naxariislo ku xoodamisay; xabiibi maxaa kuu daran, jawigaagu maanta miyuu xun yahay iyo hadallo kale oo hallaasiya ku maawelisay ayuu madax marmay oo meel uu jiraba is-illaawey, oo lacagtii intii hartay marba gini soo laliyey.

«Marka aan habeen qudha,

Hurdo nabad ku seexdoba,

Sow hees walwaaleed,

Hablo iima qaadaan,

Caawana hirkaan galay,

Ma Hawd iyo calleydh baa,

Hawlihiyo caashaqa ma,

ka galay halkaygii.»

Habeenkii oo dhan wax la tunto oo xaal tiiri caa-

shaqo ahaadoba, wax Subcis iyo Raaxeeye la daran dooriyoba, markii loogu heesay mushaharkii ee qaadkii. sigaarkii, shaahi iyo sheekadiiba gababsi noqdeen ayaa hablihii hiiifan, caajis iyo weji xun bilaabeen oo waaberiigii lagu kala dareeray. Jibaaxe, minanku minankiis weeye, wuu iska seexday, Xasanse wuu ka hulleelay isaga oo feker iyo fara madhan sida.

Cibaado, habeenkii sariirta way qaban weydey, laba indhoodna isumay keenin. Waxay ku fakiraysey ayaan darida iyo cidhib xumada ay ubadkeedu dhaxlayaan. Mas-kaxdeeda tu walba ku soo dhacday: mar ku tashatay ashkatood, mar reerkiinnii u baxso iyo waxyaalo kale oo fara badan.

Hase yeeshee, waxay ku goosatay inay ubadkeeda maamulato oo u shaqayso intay taabbo gud noqonayaan — iyada oo tashigii ku jirta ayuu iridda tumay, oy ka furtay. Isaga oo kulligii sigaar iyo cadar ka soo kamkamaayan ayuu dogdeg u tegey sariirta oo is duumay. Cibaado, iyadoo aan wax dareen ah muujin, ayey jikada, gashay oo koob caano ah qabow u keentay. Intuu laba jeer kabbaday ayuu iska dhigay oo yiri, «waan jirranahay».

Subaxdii intii aan cidi ba tocsin ayaa odaygii biilka iyo habartii kiradu irrida isa soo tubeen. Cibaado intay soo dhoweysey ayay maslaxday oo tidhi, «Oo sow Xasan ma jirraneyn ayaamahaanba, miyuu guriga ka baxay.» Odaygii iyo habartii oo hadalku ka fir-firdhaayo ayuu intuu u baxay cay iyo allagaaddo ku caddeeyey oo ku soo gooyey, «dad xun baad tihiin, miyaydaan sugi karayn intaannu biilka idiin keenayno, haddana wax aan idin siinayaa ma jirto ee ii dhaafa albaabka.» Oo ka dinka ka boodday. Isaga oo qaadiraysan, wareersan.

isku buuqsan oo haddana isla toosan ayuu jibaaxe u tegey oo uma xog warramine, tawaawac iyo cabasho ku bilaabay, «waa maxay dunidani wareer wareer lacag male lacag male raaxo male dhaqasho male deyn, deyn, meel walba deyn baa nalagaga leeyahay shaqadii ganaax naf-taydii baaba', darxumo naagtiina buuq miidhan dhibaataadaas iyadaa na badday iyadana waaban furayaa anna waaban tacabirayaa wareer iyo wareer wadhi iyo walbahaar baahi iyo baaba' waa iska dhoofayaa iska dhoofayaa

LAYLI :

1. Lacagta uu kala qaybiyey maxay ifafaalo ka bixinaysaa dhaqanka iyo dabeecadda, Xasan?
2. Muxuu Xasan saaxiibkiis uga cadhooday kolkuu weydiistay inuu sharaabka ugu celiyo?
3. Maxaa loola jeedaa «hocyo, aabe ayaa hadda kuu soo gadaya dharkii iidda, ee dugsiga qabo?»
4. Oraahda su'aasha saddexaad wax ma ka taysaysaa garaadka iyo aragtida dheer ee Cibaado.

CASHARKA XX

HABAAR WĀALID AMA HAANSI GABADHEED

Isaga oo laamadoodsan, nabdigaana ka soo jeeda ayuu or meel dheer ka baxayey maqlay. Go'a intuu madaxa ka feydey ayuu dhegaha raariciyey, wuxuuse aad wax uga maqli waayey geela raamsigiisii oo la moodaayey durbaan nin bartay si fiican u garaacayey. Dibedda intuu u baxay, ayuu geed dugsigii kadalooabsaday oo dhawaaqii baxayey dhegta u dhigay. Cabbaar haddii uu juuq dhegeystey, ayuu inuu sacab ay dhalinyaro isku aragtay, si fiicanna loo aloosay meesha ka dhacayey aqoonsaday. Markiiba intuu sidii baarqab ban ka qooq ah oo hummaag geel u muuqday beer qaadmay. ayuu meeshii orku ka baxayey afka saaray. Caddo needhi ah oo dayax afar iyo tobnaad bay ahayd cirkana caad ma saarrayn. Dhirta waxaad moodeysey inay sardho horaad ku baraad beeshay.

Wuxuu dhagaha sii nababa, cayaartii oo isku dubba dhacday kii dhabqinayeyna looga dhaartay buu dhinaca iska soo taagey. Waxa marayey laba wiil iyo gabadh si fiican batarka iyo laba saarka Ilaahay u baray. Bile oo aad u luuq wacnaa baa ku heesayey, inta kalenna jib iyo jaan bay raarta ka xejinayeen, illeen waa hoobal sacab yahan ahe, qacdii uu isa soo taageyba tiraabistii buu la wareegey oo yidhi:-

«Dhalin yahay way teboseene,
Ma cirkaan ka soo dhacay,
Ma dhulkaan ka soo baxay?»

Heesta markii laga qabtay, ayuu miidaanka isu daruuriyey oo laba saar diirran ku dhuftay. Gabadh qalabkeedii u dhan yahay baa kolkiiba islaba-rog ku soo

gashay. Wuxuu hadba dhinac kaga yimaaddoba, wuxuu jaandheer, batar, iyo shaxshaxley hadba mid ku nasiyoba, waagii baa soo dhawaadey. Heestii buu isaga oo in aanu weli cayaarta ka xaraarad goyn, sheegayey qaatay oo yidhi, «Diriradu ha daateen, waaguna ha daalaco, deylo naysha ha u cidco, gabdhuhuna ha daaleen, aniguna aan doob-dhabo.» Hase yeeshee, waagii soo dharaaroobaayey baa Qawdhan iyo himiladiisa kala dhexjoogsaday.

Nin iyo geed markii la kala gartay, ayaa cayaartii la gebegebeeyey, dadkiina qofba geestii uu xalay ka soo gudey u dhaqaaqay. Qawdhan isagu gabadhii cayaarta la mareysey iyo mid kale oo meel gooni ah taagnayd buu u tegey, oo ku yidhi, «Gabdhow, waa laydin salaa-may» «Waa lagaa qaaday», gabdhihii intay indhaha hoos u yare rogeen u nabdaada celiyeen. «Laba mar kulantay, mar labaadna kulantaye, magacyadiinna ii sheega.» «Magaceen waa Islaame, dadkii na dhalay Asli iyo Ardo ayey noogu walqaleen.» Intaas markkii la isweydaarsadey, ayuu yidhi, «Ammin xun baynu jognaa-ye, barasho wanaagsan iyo is-arag dambe.» «Haddii Eebbe ka dhigo», Asli baa tidhi. Wax yar haddii uu sii soodey, ayuu dib u soo jalleeday, mise Asli baa iyaduna ilqoodhka daymo ugubnimo kaga xadaysa. Waabasho xishood ayaa degdeg wejiga loola kala laabtay.

Asli waxay ahayd todoba iyo toban jir, qalanjo ha-ween ah, oo mudh u baxday sidii laan dhebi ah. Joo-geedu ma gaabnayn, dherer xad-dhaaf ahna ma lahayn. Midabku marriin dhalaal buu ahaa, labada garabna timo gedefeysan baa ka soo gardaadsadey. Quruxdeeda, qiimigeeda, iyo heensaqaadkeeda midna, dhan loo dayo toona iniqi uma dhinnayn.

Is-araggii ay saadiyeen wuxuu dhacay, markii uu

Qawdhan galabtii dambe, Asli oo Awr carraabinaysa. cutub badhoq ahna laalaadinaysa la kulmay. Hadal waa kii kooban ee kaalin gala ee waxay ku ballameen aan is guursanno iyo guddoon».

Hooyadii oo wiil toban gu' baarka ka gooyey dhal ugu dambeeyey, waxay had iyo jeer kula talin jirtey. inuu intay nooshahay guri yeesho si ay ilmo uu dhalay dhabata ugu qabato. Aabihiina wuxuu wax badan ku yidhi, «Waar reerku adhi iyo ishinba waa buuxaaye. maad guursatid?» Goor fiid ah markii geela laga hadhuub dhigay, ayuu Qawdhan aabihi ku yidhi, «Ee waa taad wax badan guurso ilahayde, maantaan diyaar ahay, ee wax ila qabo.» «Dee waa hadal wanaagsan ee ma adaa cid soo arkooday, mise, haddaad leedahay, ha la ii ilaalo tago?» Aabihi baa weydiiyey.

«Ee maya ee inantii Asli ee ina Cumar baan soo arkooday.» Waar ina Cumar lahaane, gabadii ina abtidaa ahayd ee ina Warfaa baan kaaga xoolo bixinayaaye, haddii aad wax guursanayso diyaar noqo.» Cabbaar markii hadalkii la isku celceliyey, lana is mari waayey, buu odaygii xilofur tuuray, oo yidhi «Xilo waxay intaas iga yihiin in aanan Weris Warfaa mooyaane naag kale kaaga xoolo bixin, kuuguna ducayn ee haddii aad taada ku meel marayso, sidaad rabto iska yeel.»

Qawdhan meel cidhiidhi ah bay arrini ka gashay, talona way ka gurracantay. Habaar waalid iyo hoggaan jacayl baa labadiisa qaar kala jitey, xaalkiis wuxuu noqday sidii ninkii la doorran siiyey labadiisa waalid midka la cadaabo ee yidhi, «Afkaan ka kala hayaa.»

Habeenkaas sidaas baa lagu kala seexday, Qawdhan oo halkiisii ku adkaystay, odaygii oo la loodin kari waayey, iyo islaantii oo 'beerka jecli xaydha jecli' xaalkeed

noqday. Wiilkii inkasta oo uu ardaaga madaxa iyo manjaha duubnaa, haddana tashi iyo caloolyow buu la ledi waayey. Inkasta oo uu inuu cdayga dhegaha ka furaysto, Aslina u go'o arrintiisa u badinayey, haddana waa ka hor imanaya arrin qadhaadh oo gacmo madhnaan ahayd. Asli oo udubcadnimada ku silicda umushana ku caarcaarta ayaa marba istusaysey. Waxa intaasba kaga sii cuslaa, hooyadii oo da'daa lagu furo.

Aroortii ayuu sidii caadada u ahayd geellii la qoob wadaagey. Kob baad leh intuu ku xasiliyey, ayuu ilaa waa nin xalay oo dhan laba bogleenayeye, geed damal ahaa habeen ka hadhkii sidii wax muqlaysan is kambaalay. Inkasta oo uu si fiican subaxdaas u gam'ay, haddana hadba wuxuu ku dhadhabayey isaga oo Asli oo aroos ah, hadhuub culan caano kula wadaagayey. Hurdadii markuu ka soo baraarugey, ayuu meel aan ka dheerayn garaac ka maqlay, dhannaba ma eegine, intuu kabaha la booday buu meeshii ay garaacdu ka baxaysey ku toosay. Markii uu bariidiyey ayay intay qosol dhool la caddaysey bariidadii ka guddoontay. Nabdaadona u celisay. Haa cabbaar ah markii haasaawa guud la tuurtuuray, ayuu u afbaxay wixii isaga iyo reerkooda ka dhex dhacayna uga warramay.

«Oo haddii ay arrini halkaas joogto maad hadhkaba iiga dhacdid, oo waalidkaa waxay kula rabaan yeeshid? Asli baa ku tidhi, «Taasi waa mid aan inta madaxay saan leeyahay la iga eegine, ma adigaa wacadkeennii inaad wax ka soo celiso raba?» «Dee maya ee miyaa waalid taladii la dhaafayaa?» inantii baa tidhi.

Waxay maalintii oo dhan arrintii jeexjeexaanba waxay wacad ku qaateen inay ilaa iyo inta wax isbeddelaayan, isa-sugaan, midkoodnase aanu kan kale ku wacad furin. Salaan nabadgelyo iyo socod wanaagsan ayay

intay il mugged kala qaateen ku kala boqooleen.

Muddo markii la kala maqnaa ayuu wiil geel iyo gammaanba Ilaahay ku mannaystay Asli u soo geed fadhiiyay. Hase yeeshee, gacantay ku saydhay. Odayaashii cidda intii meelaha ka dhaweyd oo dhan buu aabbeheed isugu wada yeedhay, si ay bal gabadha ula hadlaan. Adeerkeed oo ay cirradu booska dhigtay baa u yimid oo ku yidhi, «Adeer, gacantaana ducaan kuugu sidaa, taasna habaar ee kala dooro, oo miduun iga furo, aan faraqa kuugu guntee.» Iyada oo halaan halaysa bay hadalkii la wareegtay oo tidhi, «Habaar iyo duco, haddii aad mid hoo i tidhi, intii aan hanad seegi lahaa, habaarkan qaatay.» Odaygii baa intuu naxdin haq yidhi afka gacanta saaray oo yidhi, «Qalladi kugu dhacday, weligay tan oo kale ma arag.»

Odayaashii markii uu ku war celiyey baa inta la amankaagay ninba eray soo tuuray, «Waar dadkan yar yar ee waqtigan jooga Ilaahay ha innaga shartiro.» Xaaji Gaal oo madaxu boosoobey baa yidhi. Oday kale oo ay bidaar madaxa galaashay baa isaguna hadalkii la wareegay oo isaga oo inanta aabbeheeda ku dhega hadlayey yidhi, «Waar goormay sidani inoo dambeysey ee aan carruurteennii u talin kari weyney?» Odayaashii markay hilibkii cuneen bay kabaha kala illadeen.

Qawdhan wuxuu ka dhursugayey bal inta labada waalid midkood si uun isu beddelayo. Qawdhan iyo Asli labadoodiiba gu' baa soo hadheeyey, dhallinyaradii iyo bulshada inteedii kalebana way ku wiirsadeen.

«Way guumooheen, maxay tolow la guursan waayeen, ee ay sugayaan?» Qof kastaba goonidii baa loo hadal hayn jirey. Asli waxa intaas u dheeraa iyadoo habaar inay qabato lagu tilmaami jirey.

Qawdhan aabihii, muddo, markii uu joogey, ayuu tashaday oo yidhi mar haddii aanu ninkani wax guursanayn, reerku ubad buu u baahan yahay, waa inaan guursadaa. Gabadh shan iyo toban jir ah buu intuu geel iyo gammaanba ka dhiibey, isku kubbeeyey. Islaantii Qawdhan dhashay, intay masayr is-madax-martay, ayay inankeedii guubaabisay oo tidhi, «Hooyo, mar haddii uu reer yeeshay, waxaan dhib ahayn oo aan ku qabaa ma jirto ee, waa inaad gabadhii aad sheegi jirtey, haddii ay weli madax bannaan tahay guursataa, oo aanad cidna tixgelin.» Waxay dabada ka riixdoba, wuxuu goostay inuu Asli la soo baxo. Waagumarkii uu dillaacay ayuu sibraarkiisa caanaystay oo socdaal u faqdiirtay. Wuxuu fool u sii jeedoba, reerka kambalkiisii buu yimid. Isla markiiba baroor iyo buuq buu maqlay. Wuxuu arkay ruux dumar ah oo laabta iska garaacaysey, aadna u barocranaysey. Markii cabbaar uu kuur gal ku jirey, ayay islaan qoryo xaabo ah sidatey soo martay. «Nabad ma sheegtay hooyo » Qawdhan baa duqdii nabaddaadiyey. Waa islaan gu'geedii soo ridey oo hadal dhaadheer wax ku maqasha, himbiriirsina wax ku aragtaye, bariidadiiba ma aanay qaadine, wiilkii bay daalac u raacday oo tidhi, «Waar maxaad aaska u tegi weydey, ee meesha ku dhigay?» «Oo yaa dhintay?» Qawdhan habartii weydiiyey. «Maxay carruuri ka hadhaa yaa bilcamayba?» Habartii weydiiyey. Habartii war aan loo fadhiyinba keentay. Naxdin intuu u qaboobey buu eraygii 'bilcamaya' dhawr jeer carrabka ku celceliyey. Habartii ma suginba ee waxay tidhi, «rag oo dhan way diiddey lagu kari waayey».

LAYLI :

1 Erayada cusub .

1 — Laamadoodan = yare hurda

2 — Raamsigii geela = calaaliskii — calalnaqsigii

- 3 — Kadalloobsi = cidhbo — ku fadhiisi
- 4 — Hummaag = mututuul, muuqaal, bidhaan
- 5 — Caddo niidhi ah = dayax weyn, iftiin dayax
- 6 — Sardho = hurddo, gama'
- 7 — baraad beel = hurddo dheer, is-illow
- 8 — Dhabqis = sacab xumays, qofka aan sacabka tumi aqoon.
- 9 — Laba saar = booddo cayaareed oo sacab la soodo
- 10 — Doob dhabo = cayaar — heeso, shaqayda wato
- 11 — Gardaadsadey = foororsaday, ka soo degey
- 12 — Badhooq = xidhmo maydhax oo kebbadda tan lagu sameeyo ah
- 13 — Loodin waayey = loo taag waayey
- 14 — Lodi waayey = gami' waayey, seexan waayey
- 15 — Udubcadnimo = wax la'aan aroosnimada ku heshay
- 16 — Caarcaar = Silic, darxumo
- 17 — Qoobwadaag = la dareer, raacid
- 18 — Damal = geed weyn oo hadh leh
- 19 — Habeen ka hadh = hadh qoodaal subaxnimo, hadh subxeed cobow
- 20 — Hadka iiga dhacdid = kay iska deysid, iga hadhid.
- 21 — Kala boqool = kala tegid, kala dheelmasho
- 22 — Amankaag = yaab
- 23 — Hadheeyey = soo gaadhey
- 24 — Wiirsadeen = ku dhigteen, ku jeesjeesteen
- 25 — Kambal = duleelka, guriga agtiisa
- 26 — Kuurgal = dhega nuugsi, beeqaag

2. Weydiimo

1. Muxuu Qawdhan hurdadiisii uga kacay?
2. Maxaa u hawl yareeyey inuu gudoodigaa dheer ku guuleysto?
3. Maxaa ciyaarta dadka qaar looga saaray?
4. Maxaa looga jeedaa, «dhirta waxaad moodeysey inay sardho horaad ku baraad beeshay.»
5. Markii waagu soo dhawaadey, muxuu heesta u qaatay?
6. Siday Asli iyo Qawdhan u ballameen?
7. Maxaa Qawdhan u diiday inuu Asli hore ka kaxaysto, markii aabihii ku gacan saydhay?
8. Maxay Asli iyo Qawdhan ula jeedeen inta ay wax isbeddelayaan aan isa sugno? Waa maxay waxa isbeddelayaa ee ay sheegayeen?
- 9 — Muxuu dadku inanta ugu lahaa waahabaar qabto? ?
10. Maxaa markii dambe u sabab ahaa is guursigoodii?
11. Maxay ku tusaysaa in arrinta Asli iyo Qawdhan, dhinaca ballanka iyo isa sugidda?

3 Shaqo

Weeraha soo socda sharax

Juudhegeysi — ban ka qooq — dhegaha sii naboba, — Jilib iyo jaan — daymo ugubnimo, hadal waa kii kooban ee kaalin gala — beerka jecli xaydha jecli — yaa bilcamayba

4. «Ugubnimo xishood leh»
Cinwaankan qaado, oo gabadh, xishood iyo xaqda-wr, taqaan sheeko gaaban ka qor.

CASHARKA XXI

AMBA MAAN DOONTO

Eedaysane Cali Geedi Fiidow baa Maxkamadda Sare ee Gobolka subaxdii dambe barqadii la soo taagey. Qabanaabadii guud ee Maxkamad furistu markii ay dhammaatay, ayuu wakiilkii Xafiiska Xeer Ilaaliyuhu istaagey, oo isaga oo xujada toostoosinayey aadna ugu tiigtiiqsanaya yidhi :

«Guddoomiyaha Maxkamadda,
Xeerbeegtida sharafta leh,

Waxaan idin hortaagey gacan ku dhiigle, si badheedh ah, sharciga dalka u dhigan adhaxda uga jebiyey, ka dib markii Maryama Macallin oo isaga u dhaxday ula kac qudha uga gooyey Jaalle Guddoomiye, eedeysanuhu wuxuu gawrac ugu abaal gudey ruux nafteedii, xoogeedii iyo xawadeediiba isaga u hurtay; Haweeneydiisii Maryama Macallin oo aan wax dembi ah haba yaraatee geesan, wuxuu gooyey naftii ay sharciga iyo diintuba dilkeeda diideen.

«Eedaysanuhu wuxuu ula kac dhabarka uga jebiyey sharcigii dalka iyo nabadgelyadii dadka. Dembigu waa inoo muuqdaa, waxaana caddayn inoogu filan, qirashada uu eedaysanuhu Maxkamadda horteeda, inuu Maryama Macallin diley ka qirtay. Isla markaas waxay dembi qirashadu ina tusaysaa sida uu eedaysanuhu dembi-falka ugu diilbaxan yahay. Taas oo aynu si muuqata inuu dembiga badheedh u falay uga la soo bixi karro.

«Sidaas darteeda, waxaan Maxkamadda sharafta leh,

ka codsanayaa in ay dembiilaha ciqaabta ugu sarraysa ee qodobka qudh gooyada ku xusan siiso, wax naxariis ahna aanay haba yaraatee siin, si uu kuwa kale ee dembiyada noocaas ah ku kici lahaa tusaale ugu noqdo.»
Qareenkii eedaysanaha ayaa markaas hadalkii la waareegey oo yidhi :

«Guddoomiyaha Maxkamadda,
«Xeerbeegtida sharafta leh.»

Marka hore waxaan jeclahay inaan Maxkamadda maamuuska leh xusuusiyo inuu muddicigu sharciga si cad ugu gefey. Gefkaas oo dhacay markii uu ruuxaanay Maxkamaddu waxba weli ku caddayn dembiile ku tilmaamay.

«Xeerbeegtida sharafta leh :

«Dembiga ninka la haysto lagu soo oogey, mid cad sida uu Xafiiska Xeer Ilaaliyuhu ku doodayo ma aha, maxaa yeelay, wax markhaati ah oo goobjoog ahaa Maxkamadda lama hor keenin, lamana hayo, sida dacwaddii muduciga inooga muuqata. Isla markaas wax muran iyo qalalaase ah oo qudh gocyo keeni kara oo ninka la haysto iyo haweeneydiisa weligood dhex maray lama sheegin, maxkamaddana lama hor keenin. Waxaaba la sheegay inay laba ruux oo aan weligoodba isqaban ahaan jireen.

«Sidaas darteed, waxa inoo muuqda ama aynnu halkaas ka milicsanaynno shaki weyn oo aynu ka qabi karo inuu ninka lahaystaa qudh gocyihii runta ahaa yahay. Waa marka labaade, haddii aynu sida uu wakiilka Xeer Ilaaliyuhu dembi qirashada eedeysanaha fiiro siinno, waxa aan leeyahay qiraalka laftiisa ayaaba ina shaki gelinaya.

«Maxkamadda sharafta leh in aan sida uu ninka la haystaa u qiranayo ama qiraalka ugu adkaysanayo, loo qaadan karin, diilbaxnaan iyo dembi ku dhiirraanaan, sida uu saaxiibkay ku doodayo. Haddii aynu Jaalle Guddoomiye, taariikhdii ninka la haysto dib u raacno waxa jirta in aan wax dembi ah oo ninkaasu weligii ku kacay haba yaraatee la hayn. Sidaas darteed, waxaan leeyahay waa gef cad oo mar labaad sharciga lagula kacay in ruuxaan weligii dembi hore ku kicin waa dembi-yahan ku diilbaxan lagu tilmaamaa.

«Xeerbeegtida sharafta leh :

«Haddiiba aynnu ka soo qaadno in uu ninka la haystaa gacantii Maryama Macallin qudha ka jartay yahay, waxa aan leeyahay sababo inaga oo iyagu dembiga iyo qiraalkaba ka doonya qaad ah baa jira, oo in daboolka laga qaado u baahan. Sidaas darteed waxa aan Maxkamadda sharafta iyo maamuuska leh ka codsanayaa in ay sababahaas sidii caadka ku gedfan looga qaadi lahaa ku dedaasho.»

Qareenkii eedaysanaha u hadlayey waxa la siiyey muddo uu ninka wakiishay ku soo xogwaraysfo, kulana soo tashado.

Maalintii dambe iyo Maxkamaddii Qareenkii :

«Guddoomiyaha Maxkamadda,

Xeerbeegtida sharafta leh,

Waxa aan Maxkamadda maamuuska leh ka codsanayaa in ay ninka la haysto hadalka u furto si uu eedda loo haysto wixii uu ka ogyahay inooga shêego ama uga warramo. Waad mahadsantihiin.»

Eedeysane Cali :

«Guddoomiyaha Maxkamadda,

Guddida xeerbeegtida,

Qareemahayaga maamuuska leh.

Dhammaanba dadweynaha i dhegeysanaya :

«Waxa aan guursaday, Alla ha u naxariistee, Maryama Macallin aniga oo bar xoolaad haba yaraatee neefna lahayn, wax shaqo ahna haysan. Dad bay Maryan dhawe iyo dheereba aniga iga doortay, dantaydana way igu raacday. Weligeed intii aanu isqabnayna marriin iyo masruuf midna iguma ay dhibin, maxaad hayasaana ima ay odhan.

«Shaqo waxay ahayd dillaalis aan aroortii xarig seyladda xoolaha lagu gado kula kallah, dheefta aan helanna waxay ka dhexayn jirtey wax hel iyo wax waa. Waxa aan ahaa nin qaad cun ah oo aan kollaba ka qadi karin inkasta oo aanan aad u badsan jirin. Hal bog, caqaar, laba qori iyo wax ka badan intuba way i ridi jirtey, si aan ku helabana waan ku dadaali jirey. Wixii aan helo, ugu horrayntii qaad baan ka iibsan jirey, wixii soo hadhana xaaska ayaan u geyn jirey haddiiba ay wax soo hadhaan.

«Maryama waxay ii dhashay shan carruur ah oo gu' iyo laba kala waaweyn. Ilmahayagii curad maanta waa laba iyo toban jir. Hooyadood intii ay noolayd, habeen keli ah midkoodna gaajo kuma seexan.» Halkaas markii warkii murugada lahaa uu marinayey ayay ilmo fagax ka soc tidhi hase yeeshee, qareenkiisii baa dhiirriyey, daba-deedna halkii buu warkii ka sii waday oo yidhi :

«Dabadeedna maalin baas buu subaxii dambe waa-geedu ii beryey. Aroortii hore ayaan sidii caadada ii ahayd seyladdii ku jarmaaday. Jidka dhexe haddii aan sii socdey ayaan laba nin la kulmay, waxayna ii sheegeen inay Harag shabeel siteen. Haragii baan soo iibiyey, waxaana la i siiyey saddex boqol oo Shilin. Aad baan ugu farxay, maxaa yeelay, weligey saddex boqol oo Shilin oo wada socda maalintaas ka hor muddo saacad ah kuma helin.

«Isla markiiba suuqaan isku caddiiray oo xaaskii iyo carruurtii baan dhar iyo alaab yar yar oo kale uga soo iibiyey. Aniguna qaad baan ka soo iibsadey. Dhexda haddii aan marayey, ayaan isla fekerey oo idhi; oo bal maad adiguba fadhiga ka kacdid oo 'Haragshabeel' doontid. Dib intaan isu rogey ayaan qaadkii soo badsaday, si aan qorshayn cilmi ku fadhida u sameeyo. 'Maanta waa inaad marqaantaa oo maskaxda ka fekersiisaa' ayaan naftaydii kula shawray. «Waar maanta yaad ca-suntay oo waxan oo qaada u qaadaysaa?» qaadlihii baa igu yidhi: «Anigaa raba inaan maanta dayaxa gaadho, oo arrin weyn maamulo.» Oo ma dhawr manjood oo qaad ah baa dayaxa ku geynaya, maalintaa oo kale, alaab waaweyn baa la cunaaye.» Ninkii baa igu yidhi: Wallaahay waa runtiisa ee waa inaad maanta maskaxda ka shaqaysiisaa.»

«Hore waxaan u maqlay xashiishadda dadka cabbaa maskax furan bay yeeshaan, oo aad bay u fekeraan. Markaas baan degdeg u dhaqaaqay oo mid xashiishad gadi jirey doontay. In yar oo aan aad u weyneyn baan ka soo gatay, dabadeedna aqalkii baan ku soo tibbaday.

«Aqalka aannu ku noolayn qol keli ah buu ahaa. Ha-weeneydii iyada oo maalintaas aad u faraxsanayd bay aqalka docdiisii gogoshey, gurigii oo dhanna uunsi iyo

udug bay ka dhigtay. Carruurtii iyagu dharkii cusbaa bay dibedda ula yaacceen oo wax qosol iyo qaylo ka dhacaya lama qiyaasi karo. Gabadhii markiiba shaah bay dabka saartay oo hayl iyo qorofol ku googoysey.

«Qaadkii kala badh markii uu igu tegey, xabbad si-gaar ahna aan xashiishaddii sidii uu kii iibiyey ii sheegay aan ku laabtay oo fuuday, ayaan qorshayntaydii bilaa-bay. Waxaan xidhay saddex dabin oo aan aad u adkeeyey, isla qacdiibana waxa ii galay saddex shabeel oo qurux badan. Lacagtii hargaha ayaan markiiba xisaabi-yey, waxayna noqotay laba iyo toban kun. Meel agtay-da ah, waxa yiil faash af badan oo ay dumarku xaabada ku jejebin jireen.

«Faaskii ayaan soo dhaweystey si aanay bahaluhu iiga fakan. Tolow kee baad ku horraysaa. Bilaayoo kan aad disho mooyaane kuwa kale kaa baxsadaan. Talaa igu caddaatay. Bahalihii dhaqdhaqaaqe. Allaa ma bixi karaan. Waa inaad nabarka ku hubsataa.

Su'aalahaas anigoo isweydiinay buu kii ugu weynaa madaxa dhaqaaqiyey oo hore u soo ruqaansaday, goodh iyo xero waa ka dabinkii ka baxay ee soo boodey! Tacabkay be!

«Degdeg intaan faashkii ula boodey, baan kala bogtey, oo intii aanu dabinkii ka soo muruxsan madaxa ku kala jeexay. «Aaaa» baan ku war helay. Gacantay go'day, illaa, waxaan dileyba shabeel ma ahayn ee waa shantayda carruur ah hooyadood!! Halkaas baa gacantaydii bidix ku gooyey gabannadaydiina ku hooyo tiray.

«Intaas ka dib, waxa aan Maxkamadda sharafta leh ka codsanayaa inay ceeb ifka ah iyo ciqaab aakhira i wada haysta e iiga naxariisato oo dil igu xukunto

degdeгна naftii aan gooyey abaalkeedii la i mariyo.»

Qareenkii :

«Guddoomiyaha Maxkamadda sharafta leh,

Guddiga xeerbeegtida,

Iminka oo ay inoo caddaatay inay sababo ninka la haysto xiskiisa ka gacan sarreeyey dilkii Maryam ka mas'uul ahaayeen, isla markaasna dareen saykolaji (psychology) ahi ninka ina hortaagan laba dible u xidhay, waxa aan Maxkamadda sharafta leh ka codsanayaa in Cali Geedi Fiidow go'aan Maxkamadda ka soo baxay lagu sii daayo. Waad mahadsantihin.

LAYLI :

Weydiimo

1. Maxaad Cali ku xukumi lahayd haddii Maxkamaddaa garsoore aad ka tahay? Waayo?
2. Dilka Maryama mooyaane dembiyo kale ma jireen? Haddii ay jiraanse waa imisa dembi, yaase galay?
3. Faallo kooban ka bixi Cali Geedi qofnimadiisa.
4. Waa maxay dareenka Cali laba diblaha u xiray ee qareenku sheegayey?
5. Ninkii Cali ku yidhi markaad fekereyso qaadka oo keli ah waxba ma taro ee alaab kale cun, dembiga wax ma ku leeyahay? Waayo?

CASHARKA XXII

CAYNEA — CAYN

I

Qaali intay afaafka istaagtey ayay si culus oo murugo leh isha u marisay aqalka uurkiisii. Daymadeedii waxay ku dul hakatay Dhardhaarro iyo dab sii damaa yey kuwaas oo aad mooddo in ay ku beerlaxaw sanayeen. «Ha nagategin Ninkaaga ha ka tegin Intay dib u maagtey oo ay dibinta qaniintay ayay tiri, «Maya . . . Haa . . . Ninku waa kee? ma kii i xabaal nololeeyey ee cagta iyo ciddida igu la tagayba. Heeshii-siyo meel ka dheer. . . »

Intay hagoog isku jiq siisay, gawsahana is gelisey ayay dibadda u soo baxday.

Cir dedan . . . Habeen soo madaʼw . . . iyo gudcur magan gooye ah ayaa ka horyimid.

Baqdin baa gashay, oo xagga iyo xagga midna umay nuuxsanin. Halkeedii ayay qoton satay sanqar iyo dhaqaaqna dhegaha ayay u jalqisay.

Hadday in nabar ah hinbiriirsatay, weydeyna raam-sigii awrta iyo cifashadii ariga wax dhaafsiisan, ayay neef weyni ka soo go'day oo uu dareenkii ka baxay, goortey indhaheedii qabatimeen mugdigii ayay iyada oo si-dii gaade tuug shanqar iyo qoobad iska dhawraysa, talaabadana hoosta ka xadaysa si deg deg ah ardaagii uga soo gudubtey.

Jiitintii intay iska rogtey ayay bannaanka u booddey. Hadday dhabarka jeedisey oo ay dhaqaaq maag-

tay ayay waxay gocatay, waxay tiri «dobo . . . Gef . . . iyo guur aan garawshiiyo la hayna miyaa caawa guri-gaygii iga saaray».

Haydaarto meeshii leh waa laga hulleelaaye, iyada oo urugo la tiicaysa oo tiiraanyo awgeed ilmo indhaheeda ku soo taagtaagantahay ayay sidla afka saartay, bal xag-gay tegi? mooyi oo ma ay garanayn baxso ayuunbaa u muuqatay oo is miidaamis bay ahayd.

Eeshii Fuulashii Xeryihii . . . Xoolihii . . . iyo dad wixii ay taqaannay in ay dib u aragto ma ay rabin, weligeed iyo waaqeed in ay il iyo baal saarto ma ay dooneyn ninkeedii.

Hadday in nabar ah jaanteedu rooneyd oo goroodu laalaadey, waxaa hortimid noloshii ay soo martay intii ay guriga lahayd.

Waxay garwaaqsatay, ninkeedu sidii uu ahaan jiray markay isu garwaaqsatay ee iyana faro ku burur neef weylood leh ay ahayd isna uu hamuunnaa! Ninkeeda, Geelle, wuxuu ahaa garmadoobo maarriin xigeen ah oo laf iyo laxaad u dhashay. Hawlkar dhaqaale leh ayuu ahaa, rabina xoolo ku mannaystay laba xaas ayuu lahaa iyana waa ku saddexeeyey.

Haseyeeshee, kulayl bur-la-duulnimo ah ayuu ku tilmaannaa, dumarka uma roonayn, oo xile-gube ayaa lagu xaman jirey.

Runtu siday ahaydna, curadkii aabbaheed, warsamewaayeel, waa saluugsanaa guurkooda, hasehaatee xeerka ahaa oo dumar la isu diidaa kama dhexayn Geelle, iyana wax buu ka dareemay.

Xogtu waa in Qaali, Geelle, kalgacayl guyaal jirey oo gar daadsadey ay u haysey

Teer iyo waagii guudka loo dabayba, hoosta ayey kala dhacsanayd. Dherarkiisa iyo jirkiisa dhisan Dhaqaaqiisa iyo dhawaaqiisa nool . . . Ragannimada dheellitiran iyo dhiirranaantiisa tilmaaman markay dheehataba waa lagu sii dhibcaayey.

Ayada oo xilihii noqotay oo ubad ay u dhashay dhabarka saartay ayay ku dhadhabi jirtey.

Waxay xasuusatay habeenkii isugu horreeyey ee ay si dhaxal gal ah u anba qaadday gacaladoodu waa habeen tilmaamane waxay ahayd caddo shan-iyo tobnaad oo irbaddii dhul dhacda ayna qarsoomeyn. Inaabtidii Kordahab, oo uu qabay adeerkeed ayaa isu soo saartay.

Goer cawaysin ah oo lugtii go'day ayay gurigeed oo ninkii ka maqan yahay isugu keentay, haddii loo kala tegey labadoodii ayaa qaali wadnuhu intuu dhiiggii dhawr jeer hanbooriyay oo uu oofaha jugeeyey ay hoos u jeedsatay oo jalleecadii la waabatay, haseyeeshee ilka caddayntii iyo qalbi furnaantii Geelle ayaa dhiirri gelisey oo qaladii iyo is ururintii ka bi'isay «anigoo ku doonaya iyo adigoo i doonaysaa waa isla doonasho Ilaah.» inta mid waliba hoosta iska yiri ayaa haasaawihii lalaba lisay oo mukur iyo murtiba la is dhaafsaday.

Hadal iyo dhammaantiis, sheekadoodu waa hufneyd, haasaawahuna waa habaysnaa, oo i jiid aan ku jiidde iyo jikaar laguma jidiin caddaanine waa la is jaawis garanayey. «Guurbaan u jeedaa gayaankaana waan ahay, gedaheedna waad joogtaa» iyo ha la yeele. «Reerkayaga, i weydiiso» ayaa hadalkii lagu gundhebey.

Waxa xigey geed fadhiisi iyo gabbaati bixin. Kon-
ton halaad oo goojinaysa (oo toban ugub tahay, shan iyo
tobanna curad tahay) oo barqabkii ina Muunays dheer
yahay Faras nugaaleed oo ashkir ah . . . iyo qori
madhiin ah oo aan weli laga qashar tuurin ayuu
Geelle yarad u soo tubay Meherkeeduna wuxuu ahaa
intii hooyadeed iyo labataan iyo shan halaad.

Haseyeeshee, Qaali, oo ahayd boqol ta lagala baxo bee-
sha oo quruxda iyo qaayaha alle u dhiibey aan la shee-
gin, labood dhaafay oo aan dib u soo dhawrin ahaydna
tii loogu heesay.

Hobey Sayn cayaartiyo waa
Tintu sayn cayaartiyo
Waa cillaan madooboo
Wajigeedu cunugtaan
Casaan diiran weeyaan

* * * *

Hobey Curubtii macaaneyd
Dibnaheedu waa culay
Cuddoon weeye naasuhu
Caaradu ay garan tahay

* * * *

Hobey Ma ogtahay kub iyo cudud
Calaacalo kolay tahay
Curddin weeye uguboo
Dhididkeedu waa cadar

* * * *

Hobey Hobiyaalayey waa

Caadilkii abuuraa
Qurux ugu cadgooyoo
Layliyo hablaha keen
Ciddideed ma gaaraan»

. . . . ee loo caleemo saarnayd ilwaadsamida
waa loo quuri waayey Geellahaadeyga ah ee labada
xaas leh.

Barbaartii guurdoonka ahayd ee ay intooda badan
ku gacan sayrtayna, isha intii ay ku gubeen ayay ku gur-
xameen, «Hayay, ah! Qurux khasaartay dhe!» «Ku-
way ooddoodu kala rognayda waxay ku xanshashaqeen
in la sixray. Wa wada yaab oo la yiri, «tolow maxay ku
aragtay?».

Runtu waxay ahayd, in maan iyo maskaxba, Qaali,
qaaddanayd oo Geelle maqaar loogu waray.

Illeen waa qof la sito eh «naa hoy guur waa kole kaad
sada» saaxiibad-aheedna waxay ugu jawaabtey:

«Naa — anaa doonaaya oo ragga doorka bida,
Dareen ii gaara iyo dhiiranaw kal gacal
Dartii anigaa u nacay doob waxaad ogeyd

* * * *

Naa Sidii dayax soo baxuu dunid ii ifshaa
Sidii deeq curtay baan ku doogsadaa
Saw daymadiisu ani daawo iima noqon,

Naa — Haddii cirku dumi anoon daynihayn kolley
Ciddii ii diiddaney caro soo dillaac
Ciddii ka caraysaneyn docda ceelka quus.

«Maanaan garan geela doofaarku laayey» inta la yiri, ayaa loogu sii daray «xaglisaye — xuslisaye xaydo, oo bal sii eed, hadda xoorka soo maal» iyadoo loo dar-daan warinayo.

Waxaas oo dhan waxa u kala raray arooskeedii. . . . iyada oo sidii daa'uus shaanbinaysa oo ku shaqlan maro saddex qayd ah oo bata ah . . . Boqor daraya muus ah iyo dhaacle bulku intaa le'eg yahay . . . Jijimo saylici ah iyo cunnaabi intaba, ayaa galabtii la yiri «gabadha soo galbiyaay guda xariirey», ayaa dooxadii Tigaad weyn ahayd gees ka gees mashxarad iyo ililigi isaga tallawday Geelle bahdi Batar iyo hirwe . . . Buraanbur

iyo gabay midna kuma baaqsan, oo inta la yiri :
«Arooskeenna aammiin . . . Umulo wiil leh, aammiin . . .
Ayriyo ardaasan, aammiin Udug iyo ugbaadleh aamiin» ayaa agal daahyo weyn oo laba qayboodle ah oo aan harar iyo kebed duug ah midna saarrayn lagu hoo-yeey oo fardana loogu dabbaal degey.

Beeshu toban beriba ciid bay ahayd oo legga iyo baridda ayaa la isla dhacayey; dhayda iyo dhanaan kana waa la fiiqsanayey.

La isma baran, boggaas la iska galay.

II

Gugii u horreeyey: Geelle, Qaali wuu u godladey oo kalgaceyl gaaxday ayuu gooni uga dhigay

Ha dhicin . . . ha jabin iyo koolkoolintiisuna way badnayd. Haddii la tebo halhaysku wuxuu ahaa «guri-ga Qaali ka raadiya, illeen waa loogu xuddun xiraye».

Waa xaal adduun dumarnà waa is ximiyaaye, danga-looyinkeed masayr ayay jac ka siiyeen.

Durba waxay noqotay bartilmaameedka hiifka iyo, habaarkooda. Isha intii la galiyey ee uurka loo dabay ayaa loo miciyo listay.

Weli waxaa Qaali ku sii dhigan sidii loo galay minweynta ee maalin iska maagtey oo aan geedna ugu soo gabban waxay ahayd aroor hore oo cadarnimo habeenimadiina roob mirood ah ayaa da'ay. Intay soo wareegtey, ayay istiri minweynta gurigeeda dab ka soo qaado, «weger weger» intay tiri oo ay ugu dhaartay, ayay waliba cay iyo aflagaaddo ugu dartay iyada oo u tirinaysa oo leh «kanley keerley». Iyada oo weli u kala tirinaysa ayaa Geele dhabarka kaga yimi. Waaba la ogaa tii dhacday subaxaa !

Hangoolku minweynta guudkeedii si ba'an ayuu u caradiyey. La eed, oo cashar lama illaawaan ah oo wax ku qaadasho leh ayay u noqotay haweenkii reerka.

Aflagaaddo bareer ahi way hartay, dagaal qabow ee qarsoon ayaa se lagu bilaabay, hase yeeshee, dan iyo murraad u may lahayn Qaali daymooyinkooda kulul iyo dibna dhaqdhaqaaqiskooda midnaba. Oraahdeedu waxay ahayd, «Dameer aan ku joogo bururuftiisa moogiye, marna taagtiin marna tabartiin.» Illeen waa ay is hubtay oo garab iyo gaashaanba Geele ayay ku ogayd eh. Aan niraahno ninkastaa ha hadlee; nin hantay heshay oo iyada way u ahaatay.

Gu'baa yimid oo tegey . . . Jiilaalbaa xigey . . . Dary baa da'ay, Xilliyadii way is gureen Sannad ayaa soo meeray.

Misa ma leh oo waa maxaad ii dhiibatay. Qaali ubad waa laga waayey oo waxay noqotay dooxii dal dawan ee aan biyaha ceshan jirin. Illeen ciir la daadshaba, caana waa baa xiga e, minyaradii tuhunkeedi wuu is rogey, oo:

Qosolkiyo hadaaqii
Qabkii la is la weynaa
Qoortii la luli jirey
Waqtiga qallibay ee
Urug iyo qamuunyo
Iyadoo la quursado
Qawed baa ka daba yimid
Qaraar baa afkiimaray!

Way ahaan jirtey oo wixii casarkii la isku arko ayaa cishihii la isku caayaaye, markii hore yaab bay ahayd ay af iyo dhegi gaagaabsi isugu dhiibaan markii xigay la xushlee, warkiina la xuli. Markii xigeyna wuxuuba xaal gaaray in kureyga iyo foodlayda ari jirta ahi ku heesaan:

Gabdhaha : Heeley - Heeleey
Tani waa ma dhasho
Waa ma dhalaysoo
Wax bay dhabataa»

Wiilasha : Heeleey - Heeleey
War ma dhaad jarnaa
Ma ka dhiijinnaa?
Ma ka dhiijinnaa ?

Dangalooyinkeedna, «la hubsaayoo gorayo haad bay noqotay», intay ugu halqasadeen ayay . . . Daymo rimman . . . muunsood lagu jiro . . . indha la is daba dhigo iyo ku dhega hadal bahdii kaga saareen. Nabsi iyo nasiib ayaa gabay gabadhii jalaqsanayd oo waxa la tun jilleecsaday oo gurada looga baxay goortay noqotay galoof

guran oo aan guna irmaanaan. Haseyeeshee weli waan waan bay lahayd, waayo da' lagu quusto majoogin, Geelana garabkeedu u ahaa, Dadaalkeedu ma yarayne dhaaxay awliyo siyaartay oo awowyo xustay.

Nin daad qaaday xubbo cuskaye, dhaaxay habraha faaliya buulashooda dhabbooyin kala baxday oo aleelo loo rogay, fookana dabka loogu ridey. Dhaaxay Rabbi tuugtay oo ay tiri:-

Guulloow Allahayaw
Godob kaan aqoonoow
Galadiyo barwaaqadu
Kay u gaaxsanaydoow
Uma gefin islaanoo
Gar cadaawe maan gelin
agoon maan guhaadinoo
Waalid ima guhaadine
Rabiyoow i garab qabo
Ubad baan u goohee
Wiilal geesiyaaliyo
Gabdho iigu roonoow».

Allase ka ma aqabalin, adduunna wax walba leh oo hawli kama dhammaatee, ducadi habaarbay ku noqotay oo wixii lagu kuunyaayeyna waa ku karsamoobay.

Si lama filaan ah intuu Ninkeedii isu beddeley, ayuun buu mar qura jacaylkiyo kalgacalkeedii ka xuub sii-btay, agjoogideediina nacay, aragtideediina u soo uray.

Qaali xiddigeedii wuu dhacay, oo looma kala harin hase yeeshee, dhawdhawdu cadduur u may dhicin, iyana Geelle waa ay ka samri weydey.

Waxay daba roorto oo ay xagga iyo xagga ka marto,

ama ay isku jajabisaba, dedaalkeedu waxba la'aan buu noqday, oo innaba debeec waa ay ka weydey. Ugu danbaystiina, danbaa meel fariisay. Geelle dagaal iyo kulayl agtiisa qoriga lagama jabsan jirin. Qalbi adayggiisii ka lumay ayuu mar labaad helay. Ra'yigiisii ahaa in dareenka naxariiseed iyo ujajabnaanta dumarku tahay liidnimana waa uu soo nooleeyey. Hangoorkiyo harraatina haatan Qaali ayay la habeen dhexeen, oo ka hamuun tirtirteen.

Illeen hal diideysa geed ay ku xoqato ma waydo eh, maalin ayuu helay iyadoo la murmaysa minweyn-xigeentii oo la is caraynaayo. Waa intuu rabaye, ciil iyo caro biirtay oo uu muddaba la hinraagayey ayuu oodda kaga qaadday. Jugta ayaa ka kartay; kuwuu la qabey iyo caruurtoodiina daawasho ayay u soo safteen. Ka qabasho iyo il naxariiseed ha joogtee, waaba lagu wiirsaday. Adduunow ba -

Waxay guudka Daalliyo
Dusha sare ahaataba
Waxay daanshadaanhood
Duleeddada ku gaadhiyo,
Dihin aan ka gaagixin
Waxay deeqda maashaba
Ma la waayey dirirkii
Ma u dumay habeenbaas !

Fari kama qodnayn hooggeeda ayaamuhuna uma kala roonayn, dhibkeedna ma yarayne . . . maalin kale goor barqo kulul oo sabti ay tahay ayaa isaga oo caraysan oo shayddaan ku guurayo (oo inta shax laga soo badiyey oo shan dareerta ah guntiga loo geliyey la yiri: «oo baro!») uu soo agmaray gurigeedii uu la gudboon yahay, ayaa ishiisu waxay ku dhacday waxaro dhawr ah oo xeraysan. Inta lagu dhibcay, ayuu yiri, «hooy, naa

waa maxay xoolaha goortan xerada ku jira?»

Dabayl yar ayaa jirto, Qaalina dab ay biri ugu jirto, oo ay rabtey in ay ku gubto waxaraha uu jaqle ka galay. ayay ku foorartey . . . oo ma ay maqal hadalkiisii.

Illeen awelba marmarsiiyo doon buu ahaaye, intuu giirka kiciyay oo sidii awr baarqab ah qawlada ka xunbeeyey, ayuu isku majiiray.

Hadday jaanta maqashay yay kor jaleecday waxay aragtay weji kab ah oo karsan iyo indho galkii laga sii-bey oo ku soo maqan. Intay naxday oo ay kor u boodday ayay iyada oo aan is ogeyn dib u gurasho bilawday.

Isaga oo is cunaya oo caro awgeed cunihii jiqyahay ayuu yiri, «Naa maxaad ii dhageysatey oo ila hadli weydey?»

Kama sugin warkiiye, intay soo 'amag' lahayd, ayuu dhirbaaxo Alle innaga shar tiray oo dabka kulul, il iyo gunteed ku fujiyey. Holac ayaa indhaha ka maray . . . intay dayaantey oo dhulkii la wareegey ayay sare joogga ku diiday.

Hadday jeegada goosatay, ayuu hangoorkii ku garqabtay. Bakhtigeedana wuu ka tallaabsaday barqaddaas.

Halkeedii iyada oo gegan oo tamar iyo taag ay ku ruqaansato weydey ayay daruur guud timid oo ay haraysay.

Hadday in ku qabawsatay oo ay naxariis soo gashay, ayay ka dul dhaqaaqday; cadceed kulul oo shiil ah ayaa u badashey oo ku dhegtey taasi urugadii iyo uur xumadii haysey ku sii shan laabtay. Adduun way ka qanacday, noloshiina way la qiima beeshay.

Intay haysan wayday oo ilmo ka soo «haw tiri»
ayay is guhaantay, waxay tiri :

«Alla maan dhintoo
Dhulku muu i liqoo
Ciiddu may dhaqaaqdo
Dhoobadaa ka hoos maro;
Ifka waa dhib iyo hoog
Waa hooy dhantaalkiyo
Miskiinkan waxbaba dhimin
Lagu dhabar garaaco
Dhudhunkiyo laxaadkiyo
Lagu dhaato muruqee
Hohey dhalashadaydii !

Geel laba jir soo wada mar, dangalooyinkeeda ba'
an iyo baaskan Geeddi waa qabi jireen. Haseyeeshee Qaa-
li waxay la ahayd in belada iyo balanbalku keligeed ku
egyahay waayo Nolol qalafsan ma ay soo marin. .
yaraanteedina lama dilijirin waxay ahayd gu-
ri u danbays hooyo wanaagsani dhashay oo suuba salaax
iyo madax u buuxin ku soo barbaartay.

Siddi-siddi iyo koolkoolintay qabtay gar iyo gardar-
raba yaa ka oohiyay, ayaa huruufi jiray, bah dhan oo
shan wiil ah ayay gabar kaligeed ku ahayd.

«Qaaliyeey gaarsanay
Geedo hawd ka baxay
Galoolo dheerey hortaa

Gabari nooma dhalan ! ayaa loogu maansoon jirey
yaraanteedii. Waxay doonto waa la siin jiray, inta loo
dhaashiyo oo dhabbanada laga dhunkado. Kaaf iyo kala
dheeri.

III

Goor ay sideedi weli u hamiyayso ayaa xiid
ka hoos kacay oo uu ku «waaq» yiri !.

«Haq» intay tiri oo wadnuhu afka yimi,
ayaa tinba meel istaagay. Dhidid waa weyn
ayaa shax ka soo yiri markay ogaatey halka
ay marayso shaw dooxadiiba waa ay ka soo gu-
dubtay oo kayn jiq ah ayay soo dhex kashay. Intay baq-
dintii ku sii koradhayay dib u maagtay. Haddii se in na-
bar ah dhaqaaq joogsi iyo jaljalleeco badan, ku maagtey,
ayay is canaanatay.

Bisinka iyo burdaha intay hoosta ka cuskatay, go'ii-
na jeeni qaaratay; labadii kaboodna la baxday, ayay
kayntii hore u sii gashay.

Xusulduubka buuraha	Waxay keli xammuuraato
Sida xuladka geenood	Waxay socod ku xiintaaba
Saanteedda xoogga leh	Waxay xagato jirkeeda
Jiridaha xabaalmiyo	Wuxuu xididka Suuldaaro
Kubabkeeda xaadda leh	Wuxuu xananka leefaaba
Xanafley cadaadeed	Waxay xagato jirkeeda
Laamaha xadreeyiyo	Wuxuu xagar ku fooryaaba
Xaska teed mooddaa	Wuxuu qariyo taheeda
Geedaha xiriirsamay	Waxay xagal ku oodaanba

. Waxay xuurtooto oo ay hadba xiiq tirataba
haddii habeenka intiisi badnayd tagtay ayaa hawadi is
beddeshay. Dabayl xoog leh intay soo dhacday ayaa
dhirtiina jiiqlaysay. Ufo udgoon ayaa u soo urtay: in
yar dabadeedna xiinkii ayaa soo galay.

Roob gudgude ah ayaa barta saaray. Cirkii iyo
dhulkii intay is qabsadeen ayaa onkodi diririg-leeyaa ka

dul reemay. Kolkii hore may sharaysan ee waaba ay ku qabawsatay, haddayse in-cabbaar ah dhex qaadday ayaa dhaadadkii aasmeen oo dhocbadii ku dhegtay, dhibicdiina hafisay. Jaha wareer ayuu ku ridey oo dhulkii intuu isu ekaaday ayay meel ay ujeeddó iyo meel ay ka jeeddo midna garan weydey. Daal wixii ku biirayna waa uu ku soo baxay.

Goor ay tala ku caddahay oo ay jeedjeedsanayso ayay hillaaca walaadiisii meel garabkeeda midig ku abbaaran oo yarahe taag ah isha ku yar halacsatay. Xaggeedii ayay isu dadabtay. Haddayse labo tallaabo oo gaa-gaaban qaadday, ayaa gabkeed alle ka baxay, intay sinbiriirixootay oo ay cirkaa aaddey ayay iska hor iyo daba tagtay, gacanna hoosta marsatay.

Ma jabinse way cad go'day. Tin iyo cirib inta xanuun lagu tikaareeyay oo ay jiriirico ku jajabtay, ayaa dhidid waaweyni ka soo boodey.

Waxay halkeedi jirjirka u taallo oo taahdaba, haddii roobkii qaaday, ayaa intay maradii afka kabuuxsatay, xaggii xerada, oo inta dhagax la tuuray ka dhaco u jirtay, ay u luudday.

Habeenkaasi, habeen baas buu u ahaa il iyo baaley isa saarto haba joogtee, in ay waari oo ay gaari waaga berigiisa, walwal baa kaga jiray. Gacanta kaari ee gawleh; maska «shmama» leh ee inta beladu dhex roortaynayso iyo jaldhafta qoobka ah ee dibadda ka yeeraysa, intuba way u dardaar warinayeen. . . . waxay il galac-layso oo ay dheguhu taagnaadaaniba, cirkii ayaa bari ka soo faydmay, ooggi waabarina waa soo kacay, neecaw qabow intay soo dhacday ayaa dhirtii shagaxlaysay oo ay dhibco biya ah saydhay; shinbirihiina baalasha gilgi-

leen oo u bilaabeen duulis. Halkan iyo halkeerba haad kala haya ayaa ka hagafsanaya.

Hadday geed iyo ruux kala garatay ayay hinqasho damqasho ku jirto intay hollisay istaagtay, waxay maqashay yulqan soc maraya dhegta ayay u raaricisay, dad ayaa soo hadlayey xaggeedana waa ay ku soo abbaarnaayeen.

Welwel iyo walaac ayaa ku abuurmay oo armay geeljire baas oo ku dhabar dhegtay ayay ooddii soo foodsaaysay. Waxay sugtaba, waa ay ku yimaaddeen. Waddo-bariis tuulo tagta oo xerada ay ku jirto kanbalka u marta ayay soo gudhinayeen.

Hadday la soo garab sinmeen ayay ka il sugatay. Safar haween iyo rag-waayeel xigeen ah isugu jira ayay noqdeen. Neef wayni intay ka soo go'day, ayay naruuro gashay.

Intay u soo baxday ayay bariidisay, lagu nax, waase laga qaaday. Waaba la is gartay inabtigeed Cali-xiis ayaa ku jiray. Afka jaynafay; indhaha gursan ee godka ka soo jeeda; dhabannada dhiigga isku tagay ee cawlka ah; iyo gacanta bararku is qaatay ee la koodhaadhiinayso la arag in qof irdheysan oo xalay dibjirtay ay tahay. Awrtii inta loo furay, ayaa loo dab shiday.

La is waraysay, loona garaw oo gacalkeed ayay heshay. Subaxaa kii ku saddex ahaana walaalkeed Warsame-waayeel ayaa gacanta laga saaray.

Reerku waa guuri lahaa, waase loo negaadey toddobaad. Way ahaan jirtay oo meel lagaa necebyahay hadaad ka tagto, meel lagaa jecelyahay baad tagtaaye, baan iyo baxnaanba way heshay oo inta wanan loo shidheeyey

ayaa geel dhalay caanihii lagu durduuray.

Hadday ku sinnaan labaatan caano maal soo meertay; ayaa Qaali lagu soo kordhay. Markii hore dhabarka ayaa laga yarahe qabtay, matag iyo madax xanuun ayaa xigay. Shan waa lagu laqsoona!

Raynrayn iyo hadaaq uma dhinnayn goortay ogaatay in ay wallac tahay Farax intay hoob-hidiyaaleysey ayay tiri:

«Jiilaal cadaadoo cirkii, caadna laga waayay,
Ciddi kulul abaartii dhacdee ciiddii ay olashay,
Oo carruur iyo ciroolaba dadku caato la idlaaday,

* * * *

Marumbaa xareed laga cabbaa, curasho dayreed
Marumbaa carradi xaalufnayd, xamashku cuuraaye,
Caanuhu marbay daad noqdaan, cuudku badiyaaye,
Wax caddaaday weeyaan in duni, caynba - cayn tahaye,

Cawo daran carruurtii waxaan, ciil la dhugatoobay,
Ma caawa nabsigu ii cadjaray, caadil waa mahade.»
Qaalidii madluunka aamuska badan ahaan jirtay,

way is beddashay oo qosol iyo kaftan ayaa laga soo taagay Caynba-cayn adduunyoo! Warkuna wax buu ka dheereeyaaye sida dab xagaa intuu beeshii u dhex qaaday ayuu durba gaarey. Geelle iyo reerkiisii isaga oo ay dabayshii sidde. Wax ku farxay iyo wax ku naxayba waa la lahaan.

Hadday saddex bilood iyo dhiidhi soo meertay, Geelle na soo cid-dirsigiisii tiro beelay, ayaa Warsame goor tiid ah Qaali u yeeray. Waano walaaltooyo ayuu u yeeshay, wuxuu tusaaleeyey iyaduna waa guddoonsatay.

Toddoba beri dabadeedna waa la soo raray. Bal-qabsoo, csahadii la soo caro ciliyey iyada oo aad uurka aagaan yar mooddo, Qaali cidi kama sarrayn maantaas. Farxad iyo jaah nuuraya ayaa ka muuqday. Qoolaalsiga dangalooyinkeedna waxay hoosta ka lahayd «ka na-xoow nafta waa:

Waan hanan ninkaygoo

Anba hooyo waan noqon

Gabdho loo hamuumo

Raggu daba hadaafiyo

Geesiyaal haladagoo

Hibadiyo awoodiyo.

Haybadooda gaarka ah,

Hoos looga jeedsado,

Iyo hanadyo waan dhali.

Haddii muddo la is moogaado waa la isu muhadaaye, Geellena minyaradiisa wuu u jeel-qabay.

Illeen geesi lalin jirey gartii waa yaqaane, gefkiisii garawshiiyo ayaa xigay oo wuu is waansaday

Haddii uu beri u darnaan jiray, haddeer wuu soo

jeestay oo daryeel xilanimo iyo dabac waayeel ayuu u yeeshay.

Iyana way saldhigtay oo ocri isku kalsoon oo dugeeda ku fakarta ayay noqotay. Laba ku roon oo is raalligeliya ayay ahaadeen. Kuwii lala qabayse «ninba waa mare mus ma kula koray» ayaa ku dhacday.

Wax habeenkiyo maalintii is raad guraanba, waxa beeshu hadba meel u guurtaba; waxay Qaali isasiddo oo uurku intuu hamoobay xaggeen dhigaa xageen dhigaa ay tiraahdaba, goor fiid horaad ah oo samada la suray dayax shan iyo toban ah, ayaa fooshii qabatay.

Habeenkaas oo dhan umulisadii way u soo jeeday, oo xariga ayaa u deldellaa dhididkuna waa dhosoq laha. Wax la sugo oo la saadiyaba haddii xiddigga waaberi soo baxay ayay ka wareegtay Wiil Gabar way mataanaysay !

CASHARKA XXIII

CURIS

XIDDIGINTA

Ka dib markii jiilaal aad u jimcoonaa biyo jaban iyo caws lagu soo moodey, ayay hogol naylo jaliye hawd laba galbood oo is-xigey ka hillaacday. Illeen waa nolol baadiye iyo caadadeede intaan biyo dhacii roobka-ba la hubsan baa lallabe hayaan hanqalka loo taagey. Waar habeen dambe ha la guuro iyo maya ee Axaddu ha ina dhaafto mooyaane, ha la baxnaaniyo cidiba is lama soo qaadin.

Oday waa guuno, Xaaji Mire oo xiddigiye mocrada callaal bixiya ahaa, siddeetan jirna cagacageynayey baa yidhi, «Waar odayaashii hore, kan oo kale kuma ay degdegi jirine, bal aan ayaamo cirka baxnaaninno.» Hase ahaatee waxba waa laga dhegeysan waayey. Markii sababta uu roobka onkodkiisu baxayo dadka ugu diidayey, buu wixii cilmi dhegood iyo waayo aragnimo uu lahaa oo dhan intuu soo bandhigay yidhi: «Waar marka hore cirkan aad arkaysaan tuskii la sugayey ma aha ee waa dhicis, maxaa yeelay weli labadii boqol ee habeen jiilaal ma buuxsamin. Waa marka labaade, sannadku waa arbaca hogoshuna faraacii bay curatay. Kaas oo kalc ku hayaankii cdayaashu ma ammaani jirin, ee xoolaha biychooda iyo cawskooda ha loo daayo.»

Markii waxba laga hoos qaadi waayey ee weliba maskax gabowday iyo «Alle ka koodnimo», lagu tilmaamay, ayuu, laba saddex jeer oo is-xigtey yidhi «Waa kaliil dherer kontonley ah ee maxay noqon doontaa?» Dabadeedna, wiilashiisii buu amar ku ridey oo yidhi, «Reerku taladay ma guurayo, ee biyihiisa ha joogo.»

Axaddii markii la iska saaray, ayay reer Xaaji Mire iyo dhawr qoys oo kale mooyaane intii kale caynka posta ka gelisey. Khayr raro iyo ka raysadaa yeehay. Waa hayaan iyo caadadiise guure, galab carwtiin iyo maalin sawaal baa socod la galaa bixiyey. Wax geeddiga la sii hitiqiyoba maalin afaraaddii bay reehii beesha ugu horreysey rayska cidhifkiisii soo gaadheen.

Hawdka oo markiisa horeba biyo qabtin yaraa iyo wabka da'ay oo hogol horaad kaliileed ahaa, daraadood, waa dhulka biyo badan lagu gaadhi waayey. Hase ahaatee reerihii ugu soo horeeyey xareed bay dad iyo kunyoba ka hirgadeen, weelkana ka dhaansadeen, Haqabqabadii dambe qudhoodu daba goosi bay heleen, haqabqabadii afku rubadle mooyaane, biyo kama harraad beelin. Dhulka doogsadey, markiisa horeba ma tafdheerayn, roobkuna asalkiisba ma tifoqeyn isla markaasna dub baa ku habsadey. Ciiddii waa la rays derderey, qadhiina raafka iyo iligtaa markiiba lagu la kala tegey.

Halow iyo hogo kaliileed baa dad iyo xooloba u run beegay. Biyo way fogaadeen, daaqa waa gabaabsiye. Talo iyadu farahay ka haadday, xaalna cir kaa dheer dhul kaa dheer buu isugu soo ururay. Laba biyo socod oo cir alla ka dhashay baan caad daruureed la ardayn. Idihii intay abaar ku dhaleen bay wax rimay wabobey iyo wax laga gaban ka xooray noqdeen. Lo'dii iyadu bishii horeba kama ay soo hadhin. Mar ay duun-ka xoolaad gabaabsi tahay, dadna qiire qiire ku jiro, ayuu u'gii la sugayey hooray. Inkasta oo hanfigii iyo abaartii laga qabowsadey, caano laga ma haqab beelin.

Xaaji Mire iyo degmadii isaga la hal maashay wabayay soo hayaameen, iyaga oo aan haba yaraatee neef aaf af qudhmin. Ninba ninkii uu ka sii halakaysnaa,

baa Xaaji Mire xadhigga kula soo kallahay, oo maal iyo muquuno weydiistey.

L A Y L I :

1. Erayada cusub iyo sharaxooda :

- 1 — Jiilaal jimcoon = jiilaal qabow, laddifan, fudud.
- 2 — Naylo-jaliye = roob kaliisha horteeda marda'a oo lagu luggo'o.
- 3 — Lallabe = Olole, qalqaalis.
- 4 — Mooro = cilmiga xiddigaha, wax ka sheegga xiddigaha.
- 5 — Callaalbixin = macnayn, fasiraad.
- 6 — Cagacagayn = ku dhawaad.
- 7 — Dhicis = waqti ka horayn, wax aan halkiisii gaadhin.
- 8 — Alla ka koodnimo = gaalnimo.
- 9 — Maalin sawaal = gadiid socod, maalinweyn socod.
- 10 — Udub = degmo badan, buuq
- 11 — Rays derder = marka rayska laga bato ee cagta lagu qaado.
- 12 — Gabaabsi = dhammaad, yaraan.
- 13 — Rimay warow = Marka iduhu iyaga oo dha laya caato dhintaan.
- 14 — Gaban ka xoor = Marka idaha naylaha laga xooro si ay laxda weyni u' nabad gasho.

2. WEYDIIMO :

1. Xaaji Mire wixii uu sheegay way dhaceen. Haddaba ma kula tahay inay saadaashiisu cilmi ku fadhidey? Waayo?.
 2. Xiddiginta Soomaalida iyo cilmiga sayniska ee hawada, ma kula tahay inay wax xidhiidh ahi ka dhexeeyaan? Sheeg xiriirkaas, hadduu mid cilmi ku qotoma yahay?
 3. Maxay xoolihii hayaamay u dhinteen, kuwii abaarta ku hadhayna u noolaadeen? Ka eeg dhinaca labada meelood ee ay kala jooheen iyo xilliga?
 4. «Waa kaliil dherer kontonley ah» muxuu Xaajigu tirada uga jeedaa, wixii dhacayse tiradaasi shaqo ma ku leedahay?
- 3) Soomaalida miyigu waxay ku xisaabtantaa xiddigo (Dirirka), habeenno, sannado (sannad guurada), dabaylo, tirooyin, iyo saadaal guud, sida fadka «Naylo Jaliye» ee aad soo aragtay. Haddaba adiga oo degaankaaga, macallinkaaga iyo dadka yaqaanba la kaashanaya, macnee sharaxa iyo saadaasha magacyada soo socda :

Seben arbacaad — Siddeed guura — Foore (dabayl) — faraaci — Dirir cawleed — Naafacadde — Habar adhi.

CASHARKA XXIV

MURTIDA IYO MAAHMAAHAHA

Sidii aynu casharadii fasalka 7aad iyo 8aad ugu soo qaadannay, murtida iyo maahmaahdu heer sare ayay aftahamada iyo suugaanta kaga jiraan, Xujada, doodda, khudbadaha iyo gole ka faalloodka intaba waxa lagu taageeraa murtiyo ama maahmaaho loo lugkaabsado.

Mar labaad waxa qiimo weyn leh in la xusuusto inay murtida iyo maahmaahadu kala duwan yihiin; iyada oo ay maahmaahdu tahay hadal wax dhacay ku yimid ama ku baxay, dabadeedna, markii arrin la mid ah la arko la soo qaato. Murtiduse tahay, xikmad fayow ama aragti falsafad ku fadhida. Labadooduba waxey noqon karaan «doodsane» ama urursane.

QAYBTA KOWAAD

MAAHMAAHAHA

1 — «Waayeel hortiisaa caano loogu biyeeyaa»

Maahmaahdan waxaa loo cuskadaa marka uu ruux been iyo khiyaamo ruux kale oo la garanaya ama kol dambeba la ogaan doona is yiraahdo xaajo ku qaadsii, iminka uun ha kaa hor dhaqaaqo e.

Macnuhu waxa weeye, intii aad ruux wax garad ah been ku dhaqaaajiin lahayd ama waxaan meel mar ahayn u hadocdili lahayd, marka horeba runta u sheeg, isagu waxkasta ha ka yeelo e, intii uu hadhow beenta iyo khiyaamada kugu garan lahaa, ee caloolxumo iyo nacayb u sii kordhi lahaa.

2 — «Hal diideysaa geed ay ku xoqato ma weydo».

Naasleyda waxa lagu yaqaan inay godlasho waqti leh ku caano keento. Geela oo naasleyda ka mid ah, waxa isaga intaas u dheer inuu marka aanu godol ku ool, qabasho iyo geed ku xoqasho, gartiisa ku sheegto.

Hashu mar haddii ay iyada oo la soo godley, baalla daymood iyo takaro didis muujiso, geel yaqaanku markiiba wuxuu gartaa in aanay xigsin qabin.

Maahmaahdan waxa loo cuskadaa ruuxa arrin fulinteeda looga guryofadhiyo, «Maantana far baan maydhayaa, iyo halkan bay ka dustey damaca inuu kaga faagto».

3. Haddii ay degdegsiinyo door dhalaan, kaadsiinyona kiish lacag ah bay dhalaan.

Maahmaahdan waxa la cuskadaa kolka ay xaajo korasho iyo ka baaraandeg u baahan koox budh la duul ahi in kidkid lagu dhexgalo ku taliso. Maahmaahdu waxay (sida la yiraahdo) baxday mar ay qolo kabadhe (safar ganacsi), u tabaabulshaysaneysey oo uu duqii bulshada hogaamin lahaa yiri: «Waar aan muddo ambabaxa dib u dhiganno oo bal war dhawro, adduunka waxa jira ayaamahaan kama warqabno.» Hase yeeshee lagu diidey oo la yidhi: «Arrimuhu mar haddii ay ku sugayaan in lagu degdegaa baa fiican ee ina ambabixiya.» Odaygii intuu tiisii ku adkaystay buu yidhi: «Waar haddii uu degdegu door yahay, baxnaanaduna waa barwaaqo ee arrinta cagta ha loo dhigo.»

4. Afeef hore lahaw ama adkaysi dambe.

Maahmaahdan waxa loo cuskadaa ruuxa aan marka

hore gefka meel ka dhaca u miidaan deyin, kolka wixii uu galabsaday abaalgudkeeda la mariyona, gunuus iyo cabasho garabsada, ee anigaa la ii golleeyahay, gartii la igu leexiyey, iyo gacalow ha la ii soo gurmado ku gashaan dhigta. Maahmaahda waxa kale oo loo cuskadaa ruuxa waxa aanu hubin ama cilmi u hayn, dafdaf iska la gala ee aan weliba ka sii afeef dhiganin ee aan odhan «Arrintaas aniga waa la iiga war roon yahay, wixii ka soo noqdayna u doonyo qaad ma ihi.»

Maahmaahdani waxay baxday mar nin ammaano culuc loo dhiibay, isaga oo aan wax shuruud ama afeef ah ninkii lahaa kala yeelan, ka dib ay ammaanadii ku luntay. Markii uu ka dooday inuu qaandhow ammaandii luntay ka bixiyo, isaga oo ku dacwiyayey inuu samafal ku gashiyocbey, ayay guddidii garta qaadeysey tiidhi, «Mar haddii aad kolkii hore afeef dhigan weydey waa inaad qaanta iska bixisaa.»

5. «Milil dushii lama dhayo»

Maahmaahdan waxa loo cuskadaa marka xaajo aan sababihii dhaliyey loo gondadegin in korka laga daweeyo la doono. Mililku waa caabuq qoon bukta hoosteeda ku jira. Macnuhu waxa weeye, ilaa dhidhka, dheecaanka iyo hilibaha dhinta ee nabar hoostiisa ku jira la gooyo, daawadu gaadhi meyso, qoontuna bogsan meyso. Sidaas oo kale, haddii aan xaajo halka ay xumaanteedu ka soo unkatay la gaadhin wixii laga qabtaaba waa dhaymo milil korkii la saaray.

Maahmaadu waxay baxday, mar uu nin Carraale Dubbad la odhan jirey, oo ragga lafaha gura ahaa, hase yeeshee, in laga fiican yahay loo haystay, guddi xeerbeegti ahayd oo xaajo loo saaray dhegeystey. Carraale oo arrinta xogogaal u ahaa baa arkay inay geed sare waa-

bayso oo aanay arrintaba meeshii sarteedu ka qundhuntay hoos ugu daadegin. Carraale intuu kor u dhawaa-gay buu yidhi: «Guddiyeey, milil dhushii lama dhayo.»

L A Y L I:

1 — Maahmaahdan soo socda akhri, dabadeedna:-

I — Mid walba goonnideeda u sharax.

II — Meelaha loo cuskado sheeg.

III — Madasha aad u malaynayso (adigu u samee) inay ku baxday qor.

B) Geeljire geela waa wada jirtaa; waana kala jirtaa.

T) Gari laba nin kama wada qosliso.

J) Weysha gawrac. Dibigu ka ku quustee.

QAYBTA LABAAD

MURTIDA

1 *Amaan lama dhudhumiyo*

Murtidan waxa loo cuskadaa ruux aad adiga oo u hanweyn isu xilqaanto, hase ahaatee, ay himiladiisa iyo waxaad u hidin karaysaa kala weynaadaan ama kala fogaadaan. Murtidan waxa bixiyey nin ganacsade ahaa, markii uu suldaankii magaalada u talin jirey inay isaga iyo saaxiibadii qol daar ahaa dhar ka buuxiyaan oo dabadeedna maamulku dharkaas canshuur u qaato ku amray. Nimankii intay soo ururiyeen bay dharkii googooyeen oo waar waar u jarjareen, ka dibna qolkii ku gureen. Qolkii halkii dhar badan uu ka qaadi lahaa ayuu in yar ku buuxsamay. Suldaankii markii uu arrintii ogaaday ayuu nimankii weydiyey oo yidhi, «Waar maxay sidaasi ku dhacday?» Mid ganacsatadii ka mid ahaa baa markaas

kacay oo yidhi, «Suldaanow ammaan lama dhudhumiyo.»

2. *Gudinyaha haddii aan badhkay kugu jirin ima qoyseen.*

Murtidan waxa loo cuskadaa ruux ama kooxda jaallayaashada ah ee cadow kuu soo raacda, ee dabadeedna cadowgii kaa lib ama digniin helo.

Murtidan waxa sarbeebaa inay dhirtu gudinta u soo jeedisay oo tidhi, «Haddii aynu daabka oo markiisii hore annaga naga mid ahaa kula shaqaynayn, nama aad kardeen ama nama goyn kardeen.

3. *Dan iyo madaxaaga toona lagama boodi karo.*

Murtidan waxa lagu barbaariyaa garaadka ruux kasta oo aan weli dantiisa garan, ama ka boodsan. Hore waxaad u soo dhigatay xikmadii Ducaale Suldaan ee ahayd «Dani waa seeto.»

4. *Rag walaal wuxuu ku dhaamo waayey.*

Murtidan waxa loo cuskadaa cidda ama ruuxa wixii xaaajo ah ee la soo gudboonaada xoog iyo caga juleys inuu ku daaweeyo doona, ee dhinaca wanaagga iyo isafgaradka isha ka dadba ama diida.

Xikmadaan waxa bixiyey Garaad Xirsi Faarax Xirsi oo «Wiilwaal» ku magac dheeraa.

5. *Halkaad ruux ka qaadataba, mid baad kaga tegeysaa.*

Murtidan waxa loo cuskadaa ruuxii aad eex iyo dad

dhaweysi ka waanineyso. Murtida macnaheedu waa: Haddii aad qof u eexato, si kastaba ugu eexo, ogow inaad qof kale ka eexanayso. Taas oo ah dulmi weyn oo aad ruuxaas ka gashay, iyada oo aanad kan aad u eexatay qudhiisa wax fiican u tarin ee aad dulmi u hoysey.

1. Lugtu haddii ay jeeniga dhaafto waa jabtaa :
 - i) Murtidan garab dhig murtida 3aad ee casharkan ka mid ah. Isu eeg waxay wadaagaan iyo waxay ku kala duwan yihiin.
 - ii) Sharax murtida lafteeda cidda loo cuskadona sheeg.
2. Murtida labaad ee casharkan ka mid ah aftahamada ku jirta magacow.
3. Sheekada iyo taariikhda Wiilwaal si kooban faallo uga bixi adiga oo xikmadiisa ku qoran taageero uga dhiganaya.
4. Keen laba murtiyood oo jeebkaaga ah, dabadeedna. sharax cidda loo cuskadona sheeg.
5. Waxaad maagto mawd baa sokada kaaga soo mara e Waxaad mooya qooqaaratiyo maleba beenowye.»
 - 1) Tuducan gabayga ahi, ma maahmaah baa mise waa murti ?
 - 2) Waayo. 3) Sheeg meesha loo cuskado.

